

હિંદુસ્તાનના ઇતિહાસનો
અંક ૫

૧૧/૧૧/૧૯

હિંદુસ્તાનના ઇતિહાસનો

અંક ૫

અમદાવાદ તથા અમદાવાદ નગર
કેન્સલરી અમદાવાદ નગર
અમદાવાદ નગર
અમદાવાદ નગર.

અમદાવાદ

છાપનાર "મુબરાક પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ" ના માલિક
વાહિદાલ દલીમંદ.
રૂબાલ માલિકના આગળ કાગળનાગર
સા. અલીમંદ દલીમંદ નગર.
સેપ્ત ૧૯૨૬ — સને ૧૮૭૩.
કીમત ૩૦-૫-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથોના અંગ્રેજી-અર્થકોશ
૫૬૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

૫૬૭

અનુબ્રજ્યાવ: ~~૫૬૭~~ કિંમત

ગ્રંથનામ હિંદુસ્તાનના ઇતિહાસનો
અંક ૫

વર્ગોક

હિંદુસ્તાનના ઇતિહાસનો

સંદેપ

બનાવનાર તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર.

કેસવજીભાઈ મગનજીભાઈ તથા

અમરતલાલ દામોદર

આવૃત્તી પટેલ.

અમદાવાદ.

છાપનાર "ગુજરાત યુનિયન પ્રેસ"ના માલિક

વાહિજીભાઈ દલીચંદ.

૩૩૭ માલિકચોક આગળ કાગડોળીયાળમાં

શા. ૦ મોતીચંદ દલીચંદનું મકાન.

સેપ્ટેમ્બર ૧૯૨૬. — સને ૧૮૭૩.

કોમ્પૅટ ૩૦-૫-૦

૫૮૯

અંક ત્રીપડી કાપણ પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવી છે માટે
પ્રસિધ્ધ કરનારની રજા વગર કોઈ છાપણે તો તેને
કાપણ પ્રમાણિત થશે.

પ્રસ્તાવના

આ ઇતિહાસમાં અસંખ્યના વારાધી તે આજ દીન સુધીનું સાધારણ બાન સારી રીતે વર્ણવેલું છે, તથા ધણી ખરી નજીવી વાતો પઠતી મુકીને બાકીની ઉપયોગી બાબતોમાંની એકે રહી ન જાય એને માટે પૂરતું લક્ષ આપ્યું છે, એવી આશાથી કે સર્વ વિદ્યાર્થીઓને ધણીજ ઉપીયોગી થઈ પડે.

ખીજું આ ઇતિહાસની પાછળ ધણું કશીને હિંદુસ્તાનમાં થયેલી બધી લાઠાઓ, અને તે કાન્તી કાન્તી વચ્ચે કયે ઠેકાણે, કયી સ્થાનમાં તથા કાળજીરૂપું તે વિશે વર્ણન કરેલું છે. વળી ગુજરાતના તમામ રાજાઓની તથા હિંદુસ્તાનમાં લોકો વંશ લગી થઈ ગયેલા બાદશાહોની વંશાવળી દાખલ કરેલી છે. આ પુસ્તક રચવામાં મોટીસ સાહેબના તથા બંગા ધરસાહીના ઇતિહાસની મદદ લીધેલી છે સર્વે સજનોને અમારી વિનંતી છે જે આ મંથમાં કદાચિત કસર હોય તે સુધા કરવી.

(શહી) કેશવલાલ મગનલાલ તથા
અમરતલાલ દામોદર

અર્પણ પત્રિકા

મેહરબાન મુનશી ન્યાય મહમદખાં સાહેબ
બહાદુર

મુા૦ કુંગરપુર

આપ સાહેબ વિદ્યાને આશ્ર આપનાર

તથા

એક બાહુળા રાજના શુભિચ્છક

અને

સર્વ ગુણ સંપાદન છા-

એવું અમારા મિત્ર જવાડી મંગળદાસ જીવરામે કહેલું તે ઉ
પરથી આ લઘુ પુસ્તક આપનેજ નજર કરીએ છીએ તે
ફનેહ સહીત સ્વીકારશે.

કૃતકવચ્ચુજ
તા૦ ૨૫-૩-૭૩ } શેવક
(સહી) કેશવલાલ મગનલાલ
તથા અમરતલાલ દામોદર

To
MOONSHEE NIAJ MAHAMADAKHAN

Shaheb Bahadoor

Primeminister to the Maharawal of—

Doongarpoor State

This work

is respectfully inscribed

By

His obedient & obliged servants

The compilers

CUPUDWUNJ 25th March 1873.

K. M. Parekh and

A. D. Shaha.

હિંદુસ્તાનના ઇતિહાસનો સંક્ષેપ

પ્રકરણ ૧ લું

ઇતિહાસ એટલે અગાઉના વખતમાં તથા હાલના વખતમાં કયા કયા રાજાઓ તથા કયા કયા મહાન પુરુષો થઈ ગયા અને તેમના વખતમાં શાં શાં માટાં કામ થયાં તે સર્વેનું વર્ણન અગાઉના વખતમાં નર્મદાની ઉત્તરમાં અચોટા અને દિલ્લીમાં સૂર્ય અને ચંદ્ર વંશી રાજાઓ થયા. સુર્ય વંશમાં તેરમી પેઢીએ રામ રાજા થયો તેણે ૬૦ સ૦ ૫૦૦ પાંચ છ હજાર, વરસ ઉપર લંકાપર અઢાઈ કરીને રાવણને હરાવ્યો. ત્યાર પછી પાંડવ તથા કૌરવનું યુદ્ધ થયું. પાંડવના પક્ષમાં કૃમ્મ હતો જે દ્વારકામાં રાજા થઈ ગયો. તેમાં કૌરવની હાર થઈ. ૬૦ સ૦ ૫૦૦ ૧૩૦૮ માં મિસર કેશના સેંસોલિસ પાદશાહે તથા આસિરિઆ દેશની સેમીરામિસરાહીએ હિંદુસ્તાન ઉપર અઢાઈ કરી હતી. ત્યાર પછી ૬૦ સ૦ ૫૦૦ સુમારે ૫૦૦ વરસ પર ઈરાની લોકોના રાજા ડરાપસહિસ્ત્રિપસે હિંદુસ્તાનની ઉત્તરનો દુંડક ભાગ જીતી લીધો હતો.

પછી માસીડન દેશનો સિંહદર પાદશાહ આ દેશમાં

૫૦૦૦ રૂપાં તથા ૬૦૦૦ પાપદક્ષ સેહિત આન્ધ્રો અને સિં
 ડુ નદી ઉતરીને તાકસીલાના રાજાને હરાવ્યો. (ઈ. સ. ૫૦૫૦
 ૫૩૬)

માળવામાં ઈ. સ. ૫૦૫૦ વરસ ઉપર વિક્રમ રા-
 જા થઈ ગયો. એના ઉપરથી હિંદુ મોકા સંવત ગણે છે.
 ત્યાર પછી અગ્નિચારમાં સેકડામાં તેના વંશમાં ભોજ રાજા
 થયો, તે ધણે બળવાન તથા દાનેશ્વરી હતો. વિક્રમનો શ
 ક ૧૩૫ વરસ આજ્યા પછી શાહલીવાહન જે પૈઠણમાં કુભા-
 રનો છોકરો હતો તેણે તેનો શક બધ લીધો એવું કહેવાય
 છે. કનોજ અને દિલ્હીનું રાજ ૧૩૯૩ માં બંગાળાનું ૧૨૦૩
 માં, માળવાનું ૧૨૩૧ માં મુસલમાનોએ લીધું. ગુજરાતનું
 રાજ ઈ. સ. ૧૪૪૫ માં પાણીપત્રમાં થયેલું છે તેના રાજાની પ
 હેલાં વલ્લભીપુર શહેરમાં હતી ત્યાર પછી ઈ. સ. ૧૬૧
 માં પંચાસરમાં થઈ તેમાં પ્રથમ આવડા વંશના રાજા થયા
 તેમાં પહેલો રાજા જયશિખરી થયો, પછી વનરાજ થ-
 યો, તેણે ઈ. સ. ૭૪૬ માં પાટણ વસાવ્યું ત્યાર પછી ૫
 અમા પાંચ રાજાઓ થયા, પછી છેલ્લો રાજા સામતસંગજી
 સાત વરસ રાજ કરીને ઈ. સ. ૯૪૨માં મરાણ પામ્યો. ત્યાં
 ૨ પછી સોળંકી વંસના રાજા થયા. તેમાં પહેલો રાજા મુ
 જ રાજ થયો ત્યાર પછી વચમાં પાંચ રાજાઓ થયા કેડે
 સિધરાજજયસિંગ થયો તેણે પાટણમાં રૂદ્રમાળનું દરે બંધા-
 વ્યું પછી ગુજરાતની ગાદી ઉપર હિંદુ રાજા ૧૨૯૭ સુધી

થપા તેમાં છેલ્લા રાજા કરણના વખતમાં અદલાઉદ્દીને તે રાજાનો અંત આણ્યો.

મુસલમાની રાજ્યો

ગીજ ની વંશ

ઈ૦ સ૦ ૯૧૨થી ૧૧૮૬ સુધી

ઈ૦ સ૦ ૯૦૯ માં મહમદ પંજાબર પયો. તેણે મુસલમાની ધર્મ અલાવ્યો, એના પછી એની ગાદીએ અસ-નારાએને ખલીફ ઠરે છે, તેમાં પાંચમાં ખલીફ મોઆવિઆના વખતમાં મુસલમાન બોકા સિંધુ સુધી આવ્યા પછી ખલીફ વાલીદના વખતમાં મહમદ હાસમે, સિંધમાં દાહિર રાજા જો દેવળ ગામમાં રાજા કરતો હતો તેના ઉપર અઢાઈ કરીને તેને હરાવ્યો.

તાહિર નામે કાઢ મુસલમાન ઈ૦ સ૦ ૮૦૦ ને સુઆર ખલીફનો હુકમ નહી પાળતાં પાતે સ્વતંત્રતાથી સમરકંદમાં રાજા કરવા લાગ્યો, તેના વંશમાં કેટલાએક વરસે રાજા આવ્યા પછી સુફર અને સામાની વંશના રાજા થયા, તેમાં સામાની વંશના રાજાના વખતમાં એક સરદાર અહલ

સ્ત્રીગીને ૪૦ સ૦ ૯૬૨ ગાં એક રાજ સ્થાપ્યું, અને તેના
 જમાઈ સયકતગીને લાહોરના જયપાળ રાજા ઉપર અ
 ઢાઈ કરીને હરાવ્યો. સયકતગીનના પછી તેનો છોકરો ગહ-
 મઃ ગાદીએ બેઠો તેણે હિંદુસ્તાન ઉપર બાર સ્વામીઓ ક
 રી. પેરુલી જયપાળ ઉપર, ખીજી ભાટીઆના રાજા ઉપર,
 ત્રીજી અને પાંચમી મુલતાન પર, ચોથી અનંગપાળ ઉપર,
 છઠી સ્થાનેસ્વર ઉપર, સાતમી તથા આઠમી કાશ્મીર ઉપર,
 નવમી મથુરા ઉપર, દશમી તથા અગીઆરમી પંજાબ ઉ
 પર, બારમી સૌરઠી સામનાથ ઉપર કરી ૪૦ સ૦ ૧૦૨૪.
 આ સ્વામીગાં તેને ધણા પૈસો મળ્યો. તે ધણા લોભી હતો
 પણ વિદ્વાનોને પાસે રાખી વિદ્યા વધારવાનું ધોરણ વ્યસન
 હતું, તેના પછી મસાઉદ ૧૦૩૦માં ગાદીએ બેઠો પછી કાદુ
 દ, અબુલફઝન, અબુલખરસીદ, તથા સુલતાન ફરુકજી ના
 મના બાદશાહો થયા તેમની પછી ઇબ્રાહીમ ૧૦૫૮માં ગા
 દીએ બેઠો તેને ૪૦ છોકરા અને ૩૬ છોકરીઓ હતી પ-
 ણી મસાઉદ ખાજે ૧૦૬૮ માં ગાદીએ બેઠો, તેણે સારા
 સારા કાવલ બાંધ્યા અને કેટલાંએક વર્ષ સુધી લાહોરમાં રા
 જવાની કરી મસાઉદ પછી અરસલાન થયો. પછી બહે-
 રામ ગાદીએ બેઠો, તેણે પોતાના જમાઈ કુતુબુદ્દીનને દગા-
 થી મારી નાખ્યો તેથી તેના ભાઈ સૈફુદ્દીને લગાઈ કરી તે-
 માં બહેરામ હતો તેથી કુતુબુદ્દીનનો જી જીને ભાઈ અ
 હલાઉદ્દીન હતો તેણે બહેરામની સાથે લગાઈ કરી અને ગીજ

(૪)

ની શહેર બાજી નાજું, ને બહેરામને નસાડી મુક્યો પણ તે હિંદુસ્તાનમાં આવતાં મરાણ પામ્યો. ત્યાર પછી ખુરાસ્ અને ખુસરૂ મલેક બાદશાહો થયા અને ગીજની વંસની શાસની ૪૦ સં ૧૧૮૬ માં થઈ.

ગોરી વંશ

૪૦ સં ૧૧૮૧થી ૧૨૦૬ સુધી.

અફઘાનિસ્તાનની હશાન ખુલખાં ગોર કચીને જીતે તે ઉપરથી આ વંશનું નામ ગોરી પડ્યું. અલ્લાઉદ્દીન ને ખુરાસ્ મલેક પાસેથી રાજ છીનાવી મેઈને પાતાના ભત્રીજા ગાસુદ્દીનને રાજ આપી દીધું, આ વખતમાં તેનો ભાઈ શાહાબુદ્દીન બદાઈનું કામ ચલાવતો. તેણે ૧૧૬૨માં દિલ્હીના રાજા પૃથુરાજ સાથે પાણીપતના મેદાનમાં બડાઈ કરી. તેમાં પાતે હાર્યો, પછી તેણે ૧૧૬૨માં ખીજી બડાઈ કરીને પૃથુરાજને હરાવ્યોને દિલ્હી તાબે કરી લીધું. તેને ૧૨૦૬માં સિંધું નદીને કાંઠે ગકર મોકાવ્યે મારી નાંખ્યો. પછી તેનો ભત્રીજો મહમદ ગાદીએ બેઠો. તે ઉપર નાનો હતો તેથી પાતાના પ્રાંતો સામવી શક્યો નહી, માટે તેણે પાતાના બાપના વખતના મુબાકુલુબુદ્દીનને રાજ ચિન્હ મોકલાવી દીધાં. ત્યાર પછી ગોરીવંશની સમાપ્તી ૧૨૧૫માં થઈ.

(૧૦)

ગુલામ વંશ

૯૦ સં ૧૨૦૬ થી ૧૨૮૬ સુધી.

પ્રથમ આ વંશમાં પેટુસો ખાદશાહ કુતુબુદ્દિન થયો તે પેટુલાં તે નિશાપુરમાં ખરીદ કરેલો ગુલામ હતો. પણ પછી હુસિઆરીથી સુલતાન શાહાબુદ્દીનનો વજીર થયો અને પછી હિંદુસ્તાનનો ખાદશાહ થયો. તે સ્વભાવે કપાલુ હતો તેણે બીધ વરસ સુધી અમલદારી અને આ ૨ વરસ રાજ ભાગવું તે ૯૦ સં ૧૨૧૦માં મરણ પામ્યો. તેના પછી તેનો છોકરો આરામ ગાદીએ બેઠો તેણે એકજ વરસ રાજ કર્યું. ત્યાર પછી તેનો બંનેવી અલતમસગાદીએ બેઠો. તેણે ૨૫ વરસ રાજ કર્યુંને ૯૦ સં ૧૨૩૬માં મરણ પામ્યો, તેણે ૧૨૩૧માં માળવા છત્યું તેના પછી તેનો છોકરો રૂકનુંદીન ગાદીએ બેઠો, તેનામાં રાજ અબાવવાના રજા નહિ હોવાથી તેના બેન રજીઆબગમે રાજ બંધ લીધું. તે બેગમ પછી હુસિયાર હતી, પણ તેણે કાંઈ હલકા અમીરી સાથે શરૂ કરી, તેથી તેને કેદમાં નાંખી, ને તેની ઓપ્રીને સાફ અલતુનીઆ નામના માણસને મુક્યો, પણ તે તેજ માણસ સાથે લગ્ન કરીને નાશીગઈ, અંતે બંને જ છાં પકડાયાં અને માર્યાં ગયાં. તેના પછી મવજુદીન ૯૦ સં ૧૨૪૧માં ગાદીપતી થયો અને તે ૧૨૪૨માં મરણ પામ્યો. પછી રૂકનુંદીનનો ભાઈ અહમદુદ્દિન મસાઉદગાદીએ

બોઠા. તેણે ક્રૂરત બે વરસ રાજ કર્યું. તેના પછી અદતમસ નો પાત્ર નાસરૂદ્દીન મહમદ ખાદશાહ થયો. તે ક્રૂરથી આ બનો હતો, તેને વિદ્યા ઉપર ધણી પ્રિતિ હતી. અને તે પૂસ્તકો ઉતાડીને એની જલમખામણી આવે, તે ઉપર તે પાતાનું ગુજરાન ચલાવતો. તેણે ૨૦ વરસ રાજ કર્યું; ને ૬૦ સં ૧૨૧૬માં મરાઠા પાખ્યો તેને એકજ રાણી હતી તેના પાસે રંધાવીને પાતે જમતો. તેના પછી ગ્યાસુદ્દીન બુ બખ્શ ગાદીપતી થયો, તે ક્રૂરભાવે શરૂ, તથા મસલતદાર હતો તે પહેલાં ગુલામ હતો. તે અદતમસના દરબારમાં મોટી દરજ્જા અધી, આખરે નાસરૂદ્દીનનો વજીર થઈને તે ખાદશાહી પદવીને પાખ્યો. તેણે ૨૦ વરસ રાજ કર્યું. તે ૬૦ સં ૧૨૮૬માં મરાઠા પાખ્યો. તેના પછી તેના છોકરા બહારા ખાનો છોકરા કૈફુખાદ ગાદીએ બોઠા. તે વિષયો હતો. તેથી ગીમજી કોન્ડે, તે રાજ કરવાને લાપક નથી એવું ઠરાવીને તેને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુક્યો અને તેની સાથે તેના વંશ ની સમાપ્તી ૬૦ સં ૧૨૮૮ કરી.

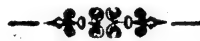
ગીમજી વંશ

૬૦ સં ૧૨૮૮થી ૧૩૨૧ સુધી.

આ વંશનો મુળ પુરૂષ જબાલુદ્દીન ગીમજી થયો, તે

રવભાવે હપાણું હતો, તેથી બુદ્ધિબળના ભગીન મસેક જાપા
 બુદ્ધિ, કરા ગામમાં મુખે છતાં દિલ્લી ઉપર અઠાઈ કરી,
 તેમાં તે હાર્યો પણ બાદશાહે કંઈ શિક્ષા ન કરતાં તેને મૂ-
 લતાનમાં નિમણુંક કરીને મોકલ્યો શિદ્દીમૈલા કરીને દિલ્લી
 માં એક ફકીર રહેતો. તે ધર્મજન બહુ કરતો, તેની પાસે પા-
 રસમણી (આ વસ્તુ લોઢા ઉપર ધરપાયા તેનું મોનું બને) છે
 એવા વેરુમ લાવીને તેને મારી નાંખ્યો; એ શિદ્દીના મર-
 નાથી બાદશાહને ગેરો દીકરા મૂવો, વરસાં પણ ન
 વરસ્યો, દુકાળ પડ્યો વિગર બાદશાહને ધણું નુકશાન પા-
 ર્યું, એવું તે શિદ્દીના શાપથી થયું તેમ લોકો કહે છે. જ
 લાલુદીનને એના ભત્રીજા અલ્લાઉદ્દીન મારી નાંખ્યો.
 એણે સૌત વરસ રાજ કર્યું. પછી અલ્લાઉદ્દીન ઇ. સ. ૧૨૯૫માં
 ગાદીએ બેઠો એના વખતમાં મુસલમાનો પહેલ
 વેરુલા દક્ષિણમાં ઉતર્યા, વળી ગુજરાતમાં તેણે આણંદ
 લલાડનું રાજ લેવાને તેના સરદાર નસરતખાં, તથા અલીફ
 ખાને મોકલ્યા, તે વખત ત્યાંનો રાજ કરાણ હતો, તે બા-
 ગલાણમાં નાથી ગયો, અને તેની રાણીએ મુસલમાનોના
 હાથમાં આવી અને રાજ્ય પણ લઈ લીધું. તેણે અખાત હુસુનું
 તેમાં કાકુર કરીને એક ગુલામ પકડ્યો હતો, તેજ ગુલામ
 ઇ. સ. ૧૩૧૬માં તેને ઝેર દઈને મારી નાંખ્યો. એ બા-
 દશાહ થણી નિર્દય તથા ખાતખી હતો. એના પછી મુબારક
 ગાદીએ બેઠો ઇ. સ. ૧૩૧૭. તેણે ગાદીએ બેસતાં જ કે-

ટલાક કરી માફ કર્યા, તપા એકદમ ૧૭૦૦૦ અંધીવાનો-
ને છોડી મુક્યા. આ બાદશાહ જાહેર રીતે મહિરાવાનના
હાથમાં પડ્યો હતો. તેણે કેટલાએક મોટા અમીરોને જા-
રી નાંખ્યા તેથી તેનો વજર ખુશરૂ તેને, તપા તેના બે-
રો છોકરાંને માચીને ગાદીએ બેઠો. આ વાત પંજાબના શુ-
બા ગાજીખાનને ગમી નહી, તેથી ખુશરૂની સાથે ૪૦ સં.
૧૭૨૨ માં બાદાઈ કરીને, પોતે રાજ બંધ કરીયું.

તથાપ્તવંશ

૪૦ સં ૧૭૨૧થી ૧૮૧૨ સુધી.

પ્રથમ ગાજીખાન ઉર્ફે ખાસુદીન તથાપ્ત ગાદીએ બેઠો.
તેણે નિર્દોષ રીતે રાજ મેળવ્યું એના વખતમાં દિલ્લીમાં
તથાપ્તખાનના નામે ઇમારત બંધાઈ હતી. તેણે ચાર વરસ
રાજ કર્યું. તેના પછી તેનો છોકરો મહમદ તથાપ્ત ગાદીએ
બેઠો એ ધણી જુલમીતયા અવિચારી હતો તેથી એના રા-
જ્યમાં ઠુકાણે ઠુકાણે બંડો ઉઠ્યાં. તેણે ચીન તથા ઇરાન
જીતવાને ફોજ મોકલી, તે રસ્તામાં મરાઠા પામી. ખીજી
એ પોતના રાજમાં રૂપા નાણાંને બદલે તપાના કકડા અ-
લાવવા માગ્યો, તથા દિલ્લીથી રાજધાની શાહતાબાદ લેઈ
જવાનો ઠરાવ કર્યો. ખીજી દેવધર જતાં તેનો એક દાંત ૫

હી ગયો તેથી તેના ઉપર ભાર ઠાઠમાઠથી એક માહોડી
 કબ્બર બંધાવી, એવાં એવાં અપિઆરનાં તથા બેવકુશીનાં
 કામો તેણે કર્યાં. તે પચાસ વરસ રાજ કરીને ૯૦ સં.
 ૧૩૫૧ માં મરાણ પામ્યો. ત્યાર પછી શ્રીરાજુદીનને ગાદી
 પ્રાપ્ત થઈ. તેણે બેરબાજબી કર તથા યીબાવીને મારવા-
 નો તથા નાક કાઢી કાપવાનો આલ બંધ કર્યો. તેણે ભોઠા-
 ને વારતે ૧૦૦ નાહાવાની જગાઓ, ૧૦૦ ધર્મશાળાઓ ત-
 થા તળાવો, તથા નિશાળો વગેરે સુખનાં કામો કરીને ૯૦
 સં. ૧૩૮૮ માં ૩૭ વરસ રાજ કરીને નેવું વર્ષની ઉંમર
 મરાણ પામ્યો. પછી અબુબકરે, એકજ વરસ રાજ્ય કર્યું.
 તેના પછી નાશરૂદીન ૯૦ સં. ૧૩૯૦ માં ગાદીએ બેઠો. તે
 ણે ચાર વરસ રાજ કર્યું ને તરતજ તેનો ભાઈ મહમદ-
 ષલખ ખીજે ૯૦ સં. ૧૩૯૪ માં ગાદીએ બેઠો. તે ઉ-
 મરે નાનો હતો તેથી શુજરાત પ્રાંતમાં તેનો એક સરદાર
 મુન્શરખાં નામે હતો તે ત્યાં સ્વતંત્ર પણે રાજ કરવા લા-
 ગ્યો. મહમદના વખતમાં તે મુરલંગ કરીને તાતાર દેશના મો-
 થલ સરદારે રૂશિયાથી સિંધુ નદી ઉતરીને ૯૦ સં. ૧૪૯૮ માં
 હિંદુસ્તાન પર ચઢાઈ કરી. તેણે દિલ્લીમાં આવીને ૧૦૦૦૦૦
 માણસોને ઠોર માર્યા અને મહમદ બાદશાહની ફોજનો ૫
 રાજ્ય કરીને પાંચ દિવસ સુધી તેણે તે શહેરમાં આગ લ-
 ગાડી તથા હુંટ મલાવી. પછી જ્યારે કંઈ હુટવાનું રહ્યું ન
 હું તથા તેની ફોજ માણસોના ૭૧ લેતા પાકી ત્યારે તે

જિ પાછા ફરવાનો હુકમ કર્યો. આવા તેના જીવનને લીધે
ઈ. સ. ૧૪૫૦ સુધી રાજમાં સ્વસ્થતા થઈ નહીં આ ઉ
પરથી તે ઘણાજ ધાતડી તથા નાર્દપ હતો એવું જાણાયછે
મહમદ બાદશાહ ૧૮ વરસ રાજ કરીને ઈ. સ. ૧૪૧૨
માં મારણ પામ્યો.

સૈયદ તથા લોદીવંશ

ઈ. સ. ૧૪૧૨થી ૧૫૨૬ સુધી.

મહમદ તખલખ પછી હાલતખાન લોદીએ એ વર
સ રાજ કર્યું, સૈયદવંશના બાદશાહ ખીજરખાન, સૈયદ મુ
બારક, સૈયદ મહમદ, તથા સૈયદ અલ્લાઉદ્દીન યપા તેમાં
ઈ. સ. ૧૪૫૦માં અલ્લાઉદ્દીને, ખલિલખાને રાજ આ
પી દીધું. તે ૩૮ વર્ષ રાજ કરીને ઈ. સ. ૧૪૮૮માં મર
ણ પામ્યો. પછી તેનો છોકરો સિકંદર ગાદીએ બેઠો, તેણે
રાજકારભાર સારી રીતે ચલાવ્યો. તે ઘણા ધર્મનો અભિમા
ની હતો, એના વખતમાં એટલે ઈ. સ. ૧૪૯૮માં શાહુ
ગીઝ સરહાર પાસે ડાડીગામાએ હિંદુસ્તાનની સફર પહેલ
પહેલી કરી. સિકંદરે ૨૮ વર્ષ રાજ કર્યું પછી તેનો દીકરો
ઈબ્રાહિમ ગાદીનો વારસ થયો તે ધાતડી હતો. તેના વખ
તમાં તૈમુરના વંશનો પૂરૂષ ખાખર કાલુલમાં રાજ કરતો
હતો. તેને હાલતખાન જ પંજાબમાં મુખ્ય હતો તેણે પાતા
જ રક્ષણ કરવા સારૂ પંજાબમાં તેડાવ્યો, તે પરથી તે બા

હાર આંખો અને ત્યાંના ભોડાનો પરાજપ કરીને ભાટાર બા
ળી નાંખ્યું પછી તે પોતાને રવદેશ ગમ્યો. પછી તે પાછો.
આંખો તપાસે તેને હાથક્રિમની સાથે પાનીપત આગળ ઇં
સં ૧૫૨૬માં લડાઈ થઈ તેમાં હાથક્રિમ હાર્યો. અને તે
તેજ વર્ષમાં ૧૦ વર્ષ રાજ કરીને મરણ પામ્યો. અને બા
બરે દિલ્લી તથા આગ્રા લઈ લીધું.

પ્રકરણ બીજું

મોગલવંશ

બાબર

ઈં સં ૧૫૨૬થી ૧૫૩૦ સુધી.

પ્રથમ બાબર જે તૈમુરનાં ગયા છોડા પુરુષ હતો તે
૧૫૨૬માં દિલ્લીની ગાદી ઉપર બેઠો. તેણે ઘોળપુર એને બા
લીબર વિગેરે પ્રાંતો જીત્યા. જવાનપુરનું સંસ્થાન અના દો
કરા કુમાર્યુંએ જીતી લીધું. અને મારવાડ તથા જયપુર, અ
હિઆના રજપુત રાજાનો પ્રમુખ મારવાડનો રાજા સંગ, તે
નાપર સ્વામી કરીને તેનો પરાજપ કર્યો ઇં સં ૧૫૨૭
ખ્રીસ્તે વરશે બાબરે મેદીની કાલ્સો ત્યાંના રાજા મેદની

(૧૭)

રાખને હરાવીને લીધા ઇં સં ૧૫૨૮. તે પચાસ વર
સની ઉંમરે, ચાર વર્ષ રાજ કરીને ૧૫૩૦માં મરાજ પા
મ્યો. એ બાદશાહ લગાઈના કામમાં ધણી શુરો હતો. તેણે
રૂપતના સુખને સાર તળાવો વિગરે બંધાવ્યાં હતાં. તેનું રા
નીર એવું તો સુધક હતું કે, તેની તખ્તીઅત ખિમાર થયા પ
છી એક વાર કાઢીધી આગે સુધી આશરે ૮૦ કોશ ધોડા
ઉપર બસીને બે દીવસમાં ગયો. અને વાટમાં ભાગીરથી
નદી તરીને ઉતર્યો આ બાદશાહ વુર્કિ તથા ફારબી ભાષા
માં પ્રજિણ હતો.

હુમાયું

ઇં સં ૧૫૩૦થી ૧૫૫૬ સુધા.

હુમાયું ઇં સં ૧૫૩૦માં ગાદીએ બેઠો તેણે પ્રથમ
ગુજરાતના રાજા બાહાદુરશાહના ઉપર સ્વામી કરી, તેનું કા
રાજ એ હતું કે હુમાયુંના ફિત્તરી સાળાને પોતાના પક્ષમાં
રાખી રહ્યો હતો. તેની અને હુમાયુંના લગાઈ માળવામાં મે
દેસ્વર આગળ થઈ તેમાં બાહાદુરશાહ હાર્યો અને હુમા
યુંએ માંપાનેરનો કીલ્લો લીધો. પછી શિરશાહ કરીને અફ
ગાન જતના સરદાર બેડે બકસર તથા કનોજ આગળ લ
ગાઈઓ થઈ, તેમાં હુમાયું હારીને ધરાન નાશી ગયો; ર-
સ્તામાં જતાં ઉમર કોટમાં પોતાની રાજા તેમણે આ.

બર નામે પુત્ર જલ્પો એવી ખબર સાંભળી તેથી તે ત્યાં
 ગયો, અને તેણે પોતાની પાસે એક કસ્તુરીની શીશી હતી
 તે પોતાના સાથીઓને વેહેચી આપી, ને કહ્યું કે આ ક-
 સ્ટુરીની માફક આ છોકરાની કીર્તિ પસરજાયો. પછી તે ઇ-
 રાન ગયો. તે વખતે હિંદુસ્તાનમાં શિરશાહ ગાદીએ બેઠો હ-
 તો. તે શાહી તથા પરાક્રમી હતો. તેણે અંગાળેથી સિંધુ ન-
 દી સુધી રસ્તા બંધાવી, ડોકાણે, ડોકાણે કુવા વાંચો અને ધ-
 મશાળાઓ કરાવી હતી, વળી રસ્તામાં બંને બાજુએ ગ્રા-
 ડો રેપાળ્યાં હતાં. હુમાયુને ઇરાનના બાદશાહ તમરૂપે,
 ૧૪૦૦૦ સ્વાર આપ્યા; આ સ્વારની મદદથી તેણે શિરશા-
 હના છોકરા, મહમદ, આદિલીની પાસેથી, દિલ્લી તથા આ-
 મા બંધ લીધાં. હુમાયુ પોતાના મહેલમાં ચઢતાં આરસપા-
 લુના ઘર ઉપરથી પગ બપસી જવાથી તે મરાણ પામ્યો
 ઇ. સ. ૧૫૫૬.

અકબર બાદશાહ

ઇ. સ. ૧૫૫૬થી ૧૬૦૫ સુધી

અકબર તેર વરસની કાચી ઉંમરે ગાદીએ બેઠો, એ
 ના વરણ બેહુરાએ મહમદ સુલતાનસુરઆદિલીના વજીર
 હેમુની સાથે પાણીપતના મેદાનમાં લડાઇ કરીને, તેને હ-
 રાજ્યો. એ બેહુરાએ અકબરનું વારંવાર અપમાન કરતો, ત-

થા પાતાની મરજી પ્રમાણે ચાલતો, તેથી અકબર એવી
 દૂવાઈ ફેરવી કે મારા શિવાય ખીજા કોઈનો હુકમ માનવો
 નહી. આથી બેહરામ મેકે જવા નિકળ્યો તેમાં રસ્તામાં
 તેને કાઠિયે મારી નાખ્યો. ૯૦ સં ૧૫૮૧માં હકીમ ખંડ
 કર્યું, તેનો બંદોબસ્ત કરવા અકબર ગયો હતો તે વખતે
 તેણે સિંધુ નદી ઉપર અટક નામનો કાલ્લો બાંધ્યો. આ વ
 ખતમાં એક નવો ધર્મ બાપણદ નામે ધર્મગર મલાબો
 તેનો મત એવો હતો કે આપણા ધર્મવાળાઓને ગમે તે રા
 જ સેવાને અધિકાર છે. આના આવા મતને લીધે અકબર
 ને તેઓના સરદાર જલાલની સાથે લડાઈ કરતાં બહુ મે
 હુનત પડી. અકબર ધણી શુરો, નિરાભિમાની, ઉદ્યોગી, મે
 બાવી, વિદ્યાનો વ્યસની તથા ધર્મના કામમાં નિરપક્ષપાતિવિ
 ગરે સારા ગુણનો હતો. એના વખતમાં વેદ, રામાયણભા
 રત, લીલાવતી તથા ખીજ ગણીત વિગેરે ગ્રંથોના તર-
 જુમા ફારશીમાં થયા. એના દરબારમાં ફૈઝ અને અબુ-
 ભક્રજલ નામે વિદ્વાનો હતા. અકબરકબીર પંથી મતને મ-
 જતો હતો, તે મત પંદરમા સૈકામાં ચાલુ થયો હતો. દ-
 ક્ષિણમાં અહમદનગરના રાજને માટે તકરાર હતી, તેમાં
 એક પક્ષવાળાએ અકબરની મદદ માગી તેથી તેની ફાજ
 ત્યાં ગઈ અને ખીજ પક્ષવાળાઓની તરફથી આંદખીખી જ
 કવાને તૈયાર થઈ, તે બંનેની લડાઈ થઈ તેમાં અંતે ખી-
 ખીને તેના કુટુંબ સીપાઈઓએ મારી નાખ્યાં એ ખીખી

ધણીજ હિંમતવાન હતી. અકબરે મુસલમાનોમાં દાદી રા-
ખી, મળુકા ખાંધવા તથા સલામ આલેકમ કહેવું બંધ
કર્યું. તેમજ હિંદુઓમાં પશુ વધ કરવાનો તથા સતી થ-
વાનો આલ બંધ કર્યો. વળી તેણે પૂનર્વિવાહી છુટી આ-
પી. તેણે હિંદુઓનો જજીઆ વેશ બંધ કર્યો. એણે જ-
મીનના ત્રણ વર્ગ ખાંધીને એવો ઠરાવ કર્યો કે ઉપજમાં-
થી ત્રીજો ભાગ સરકારને આપવો. તેને જમાબંધીના કાપ-
દા કરવામાં ટોડરમલ નામે ડાહ્યા અને નિર્લોભી સરદાર મ
દદ કમી હતી. તે ૧૬૦૫ માં ૬૩ વરસની ઉંમરે મરાણ
પાપો.

જહાંગીર.

ઈ. સ. ૧૬૦૫થી ૧૬૨૭ સુધી

પ્રથમ તેણે દક્ષિણમાં મલીકંબર, જેણે જમાબંધી-
ની ચીતો ખાંધી હતી તેની જોડે લડાઈ કરી. મલીકંબરે
ઐરંગઝાબાદમાં નવી રાજધાની કરીને અહમદનગર છોડી
લીધું. તેથી ખાદશાહે તે શહેર બંધ લીધું. જહાંગીરને ત્ર-
ણ છોકરા હતા. ખુદમ, ખુશદ અને પરવીજ. તેમાં ખુ-
દમે ૨૦૦૦૦ લશ્કર સહિત ઉદેપૂરના રાણાનો પરાજય ક-
ર્યો, તેથી ખાદશાહે તેને શાહજહાં એવો કિતાબ આપ્યો.
આ વખતે ખાદશાહે નરજહાં નામે એક સ્ત્રીની સાથે જ

અ કર્યું. નુરજહાંએ એક ઊંચા કુળના ઇરાનીની છોકરી હતી, પણ ગરીબાઈને લીધે અકબરના જનાનખાનામાં આવતી જતી હતી, તેથી જહાંગીરની મરજી તેના ઉપર દાડી પણ અકબરના લીધે તેનું કેંઈ ફાવ્યું નહી, અને અકબરે તે છોકરીને એક શિરઅફઘાન નામના સરદાર સાથે પરણાવી, પણ અકબરના મરણ પછી જહાંગીરે તે અફઘાનને મરાવીને તેને પાતાની પાસે તેણી લીધી. જહાંગીરને મોહાબ્તખાન નામે સરદાર હતો, તે સરદારની પદવી મોહાદી જોઈને નુરજહાંને અફઘાઈ આવી અને વિચાર્યું કે રજને એ રાજનો ધણી ધઈ પડે, તેથી તેના ઉપર નુરજહાંએ ખાટા અપરાધ મુકાને તેને દરબારમાં જવાબ આપવા ખાલાવ્યો, પણ તેને કપટ માલમ પડ્યાથી બાદશાહને તેણે એકદમ કેદ કર્યો. પણ નુરજહાંએ તેને છોડાવ્યો આ બાદશાહ મદ્દપિ, વિષધ, ભસો, અતરો, કબ્બસની, ઉદાર, અને કુકર્મી હતો. એ બાદશાહના વખતમાં, સરદારમસરે નામે અગ્રેજી વકીલ તેના દરબારમાં હતો. આ બાદશાહ ઈ. સં. ૧૬૨૭ માં મરણ પામ્યો.

શાહજહાં.

ઈ. સં. ૧૬૨૭થી ૧૬૫૮ સુધી.

જહાંગીરના પછી અસોકજહાંની મદદથી તેનો દિક

રા શાહજહાં ગાદીએ બેઠો, તેણે ગાદી ઉપર આવતાંજ પા-
 તાના ભાઈઓ તથા કુટુંબ શિવાય તેમના વંશનું મુજ કા-
 દી નાંખ્યું. શાહજહાંએ ખાજે વરસે, સોનું, રૂપ, રત્ન
 અને માણિકનો અભિશેક કર્યો, તેમાં તેને પાશાક સુધાં
 અઢી ફોડ રૂપીઆ ખરચ થયા. તેને દારા, સુજા, આંરંગ-
 જેબ, અને મુરાદ નામના ચાર છોકરા હતા. જ્યારે શાહજ-
 હાં પાંચો ત્યારે દારારાજ કરતો હતો, સુજાને બંગાળાનું, મુ-
 રાદને ગુજરાતનું અને આંરંગજેબને દક્ષિણના સુબાનું
 રાજ સોંપ્યું હતું. અને દારા જ્યારે બધું રાજ ચલાવવા
 લાગ્યો ત્યારે સુજા બંગાળેથી ફોજ લખને આબો તે ફોજ
 ને દારાના દિકરા સુલેમાને હરાવી. પછી આંરંગજેબ અ-
 ને મુરાદ એકઠા થઈને આબો, અનેદિપ્પા નદીને કાં-
 ઠે લડાઈ થઈ, તેમાં દારા હાર્યો. પછી આંરંગજેબ પો-
 તાના પિતા શાહજહાંને કેદ કીધાને મુરાદને દારૂ વિગરે પા-
 ઈને ખેસુધ કર્યો ને પછી તેને પાણી તેજ દશામાં નાંખ્યો
 શાહજહાં કેદમાં સાત વરસ રહ્યો તે સુધાં ૩૮ વરસ રાજ
 કરીને ૯૦ સં ૧૬૬૫માં ૭૪ વરસની લાંબી ઉંમરે મર-
 ના પામ્યો. આના વખતમાં રાજનો બંદોબસ્ત અકબર કે-
 રતાં સારા હતો એવું ઇતિહાસ કરી લખી ગયા છે. તે ભ-
 લો તથા ભાજો હતો તેથી ધડપણમાં તેને કેદ ભોગવવી પ-
 ડી. આ બાદશાહે પંચોતેર લાખ રૂપીઆનો આગ્રામાં તાજમ
 હુલ બંધાવ્યો હતો તેનો નમુનો આખી પૃથિવમાં ફાંપે

ઠાણે નથી. ખીજી તેણે છ કરોડને પચાસ લાખ રૂપિયાનું
ચુરાસન (મોરના ઘાટનું સિંહાસન) કરાવ્યું હતું. તે ઉપર
થા તે ઠાઠમાઠનો ઘણો શોખી હતો એવું જાણાય છે.

ઐરંગઝેબ.

ઈ. સ. ૧૬૫૮ થી ૧૭૦૭ સુધી.

પ્રથમ આ બાદશાહ પોતાના ભાઈએ તથા ભત્રીજા
એને મારી નાંખ્યા. આ વખતમાં સતરામી જાતના હિંદુ
વેરાગીએએ તેની સામે નારનો જામ આગળ બળવો કરી
ને, તેને ઘણા ટુરાન કર્યા; તેથી ઐરંગઝેબે હિંદુઓને સરકારી
માકરીમાંથી કાઢી મુક્યા, તથા જે કરા અઠપૂરના વખતમાં
માફ થયા હતા તે તેણે ચાલુ કર્યા. વળી જોધપુરનો
રાજા જસવંતસિંહ મરી ગયાથી, તેની સ્ત્રી અને જોકરાંને
બાદશાહ કેદ કરવાની તૈયારીમાં હતો, પણ રજપૂતોએ તે
મને ટોકાણે ખીજાં માણસો ઓઠવીને તેમને જોધપૂર પાડ્યા
આપ્યા. આથી સંતોષ નહીં પામતાં તેમણે બાદશાહને જ
જીઆ વેરે આપવાની ના કહી, તેથી બાદશાહને તેમની
સાથે લડાઈ કરવી પડી. રજપૂતનો સરદાર ઉદયપૂરનો રાજા
રાજસિંહ હતો, તેને બાદશાહ નસાઈએ અને ખીજાઓને ફુઝ
દીધું. વળી આ વખતે દક્ષિણમાં શિવાજી નામે મરઠો બાદશાહનો
રાજા જાગ્યો. શિવાજીએ રાહજી જે વિજયપુરના રા

જાની આકરીમાં હતો. તેનો છોકરો હતો શાહજીને તે રાજા
તરફથી તેમજ અને કનાટકમાં તેની જાગીરો મળી હતી.
તેથી શાહજી મરાઠા પામ્યો ત્યારે શિવાજીને તે જાગીરો મ
ળી. વળી તેણે ૧૨૫ કોશ જમીન પોતાના તાબામાં લીધી
પછી ધીમે ધીમે માવળા જતના લોકોની ફેજ જમાવીને
૬૦ સ૦ ૧૬૬૬માં તે પોતાને રાજા કહેવડાવવા લાગ્યો.
તેણે બે વાર સુરત છુટ્યું, પછી તેણે દિલ્લી તથા વિજયપુ
રના રાજામાં લુટફાટ કરીને સામરાજપંચને પેશવાઈને અ
ધિકાર આપ્યો તેની અને ઐરંગઝેબની વચ્ચે થઈ ગઈ
હતી. આખરે તે ૬૦ સ૦ ૧૬૮૦માં મરાઠા પામ્યો.
તેની ગાદીએ તેનો પુત્ર સંભાળ્યો બેઠો. તેણે પોતાના બાપ
ના શાહા પ્રધાનોને કાઢી મૂક્યા, ને કબુલા કરીને એક
ખાંદાણની મસલતથી ચાલવા લાગ્યો. તે એક દિવસ, ખાગ
ની અંદર કબુલાની સાથે દારૂ પીતો હતો, તેવામાં એક મા
ગલ સરદારે તેઓને પકડી લઈને ઐરંગઝેબ પાસે મોક
લાવી દીધા. ત્યાં તેઓને મુસલમાન થવાનું કહ્યું, ત્યારે તે
ઓએ દિકરી માગી તથા મુસલમાની ધર્મને બહુ ગાળો દી
ધી તેથી બાદશાહે તેઓને ઠોર માર્યા સંભાળ પછી શાહુ
રાજા ગાદીએ બેઠો. અને રાજરામને પોતાનો કારભારી
કરાવ્યો (૬૦ સ૦ ૧૭૦૮.) ઐરંગઝેબના વખતમાં જટલું રા
જા વિસ્તાર પામેલું તેટલું ખીજા કોઈ બાદશાહના વખતમાં
પામેલું નહોતું. આના વખતમાં વસુલાતના ૩૨૦૦૦૦૦૦૦ રૂ

૩ રૂપીઆ ઉપજતા આ બાદશાહ કપટી, નિર્દય, હિંમતવાન અને ઉદ્ધોગી હતો. આ બાદશાહને મોઆજમ, આજમ, કાગબક્સ, મહમદ, અને અકબર એવા નામના પાંચ છોકરા હતા. તેમાં મોઆજમે પાતાના ભાઈઓને જીતીને માત્રી નાંખ્યા. ત્યાર પછી પાતે ગાદીએ બેઠો. ઐરંગઝેબ ૪ સં ૧૭૦૭માં મરાણ પામ્યો.

મોઆજમ અથવા બાહાદુરશાહ

ઈ. સં ૧૭૦૭થી ૧૭૧૨ સુધી.

શિખ ભોંકાના એક સરદાર નાનકસાહે પંદરમા સૈકામાં એક નવું રાજ સ્થાપ્યું હતું. તે ભોંકાનો એવો મત હતો કે, હિંદુઓને અને મુસલમાનોને પાત પાતાનો ધર્મ પાળવા દેવો. શાહજહાંના વખત સુધી આ ભોંકા જોડે કશું એવું થયું નહોતો, પણ બાહાદુરશાહના વખતમા મુસલમાનો તેમની પાછળ પડ્યા, તેથી તેઓએ દિલ્લી સુધી મુલક ઉઠડ કર્યો. શાહનું મુળ નામ શિવાજી હતું, પણ શાહ કેહેવાનું કારણ એવું હતું કે, એનો દાદા શિવાજી લુથરાનું કામ કરતો હતો, તથા ઐરંગઝેબના ઓછી પોરામાંથી માકાઈના ટોપલામાં બેશીને નાશી આવ્યો હતો તેથી ચોરના બદલે શાહ (શાહકાર) નામ પાડ્યું હતું શાહ રાજ ૨૫૬

(૨૬)

દી હતો. તેના મરાણ પછી રાજરામનો પુત્ર રામ રાજ
ગાદીએ બેઠો. ખાહાફુરશાહ ઈ. સ. ૧૭૧૨માં મરાણ પામ્યો

ફરોગશિર

ઈ. સ. ૧૭૧૨થી ૧૭૧૯ સુધી.

ખાહાફુરશાહના પછી જહાંગીરશાહ ગાદીએ બેઠો.
તેનામાં કંઈ દમ નહી હોવાથી આઠ મહિનાની અંદર તેનું
રાજ લઈ લીધું (ઈ. સ. ૧૭૧૩). તેની પ્રીતિ એક રૂક
નુંદોલા નામે મરદાર ઉપર થઈ, તેથી તેના વજર હુ
સેન આવડીએ, ખાલાજી વિશ્વનાથ અસલ જે તલાશીનું
કામ કરતો હતો, તેની હુશિયારીથી શાહુ રાજાએ તેને ષ
શવાઈ સોંપી. પછી તેણે મરાઠી રાજની મરતા વધારી, ત
યા છ વરસ પેસવાઈ કરીને ઈ. સ. ૧૭૧૦માં મરાણ પા
મ્યો તેના મદદથી ફરોગશિરને મારી નાંખ્યો. (ઈ. સ.
૧૭૧૯)

મહુમદશાહ

ઈ. સ. ૧૭૧૯થી ૧૭૪૮ સુધી.

ફરોગશિરના મરાણ પછી રશીઉદ્દીન ત અને રશીઉ
દોલા ખાહાફુર પપા, પણ તે યોગજ માસમાં મરાણ પા

(૨૭)

મનાથી, શેરાન અગ્નિધારને મહુમદ એવો ક્રોતાળ આપી-
ને ઇં સં ૧૭૧૯માં ગાદીએ બિસાડ્યો. આના વખતમાં
ધરાનના ખાદશાહ નાદિરશાહે દિલ્લીમાં આવીને ૩૦૦૦૦
માણસોનો ઘાણ વાળ્યો, અને આશરે નવઢોડ રૂપીઆ, અને
શાહજહાંના વખતનું ચુરાસન પોતાને સ્વદેશ લઈ ગયો.
ખાલાજ પછી ખાજરાવ પેશ્વા થયો. ત્યાર પછી ઇં સં
૧૭૪૦ માં ખાલાજ ઉર્ફે નાનાસાહેબને પેશવાઈનો અધિ-
કાર મળ્યો. મહુમદશાહ ઇં સં ૧૭૪૮ માં મરાઠા પાગ્યો.

અહમદશાહ

ઇં સં ૧૭૪૮ થી ૧૭૫૪ સુધી.

પ્રથમ તેણે શહિલા લોકા ઉપર સ્થાયી કરીને તે-
ઓનો ઇં સં ૧૭૫૧ માં પરાજય કર્યો. અહમદશાહને
દિલ્લીના સરદાર ગાજીઉદ્દીને હુલકરની મદદથી મારી ના-
ખ્યો, અને તેની જગ્યાએ ખાન આબમગીરને ગાદીએ બે-
સાડ્યો. (ઇં સં ૧૭૫૪).

આબમગિર

ઇં સં ૧૭૫૪ થી ૧૭૫૮ સુધી.

આબમગિરે ચાર વરસ રાજ કર્યા પછી, તેના સ-
રદાર ગાજીઉદ્દીને તેને મારી નાખ્યો.

(૨૮)

ગાજીઉદ્દિન

૬૦ સં ૧૭૫૮થી ૧૭૬૧ સુધી

પંજાબમાં મહમદશાહ અબદલી ને, નાદિરશાહ ના પછી અફઘાનીસ્તાનનો બાદશાહ થયો હતો, તેના સુ-
ખાને દિલ્લીના બાદશાહ ગાજીઉદ્દિને કેદ કર્યો તેથી અ-
બદલીએ હિંદુસ્તાન ઉપર હુમલો કર્યો, આના સુધાં તે-
ણે ચાર હુમલા કર્યા હતા. તેમાં ત્રીજા વારના હુમલામાં
મરહાત્મા સાથે પાછીપતના મેદાનમાં યુદ્ધ થયું, તેમાં મ-
રહા લોકો હાર્યા, તથા તેઓનાં આંસરે બે લાખ માણ-
સ માર્યાં ગયાં. વિશ્વાસરાવભાઉ તથા ઇશ્રાહિમ શાહિં વિ-
ગેરે મોહુટા સરદારે પડ્યા. આ વખતથી એટલે ૬૦ સં
૧૭૬૧ની સાલથી મોગલના તેમજ મરહાના રાજની એક-
જ કાળે પડતી દશા આવી. વળી તેઓ કૃષીથી દૂર થયા
જ નહીં અને ગાહાસમુદ્રને રસ્તે નવાજ લોકો આવવા
લાગ્યા.

પ્રકરણ ત્રીજું

યુરોપિયન લોકોની સોધો

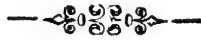
૬૦ સં ૧૪૮૭માં એક પોર્ટુગીઝ સરદાર કેપઆ

યશુડહોય સોધી કાઢ્યું ૧૪૯૨ માં જીનોઆ શહેરના વાહા
જી.ડી. કોલેમ્પસે અમેરિકાખંડ સોધી કાઢ્યો. ૧૪૯૭માં વા
સોકોડોગામા નામના એક પોર્ટુગીઝ સરદારે હિંદુસ્તાનની
સદર પહેલ વેહેલી કરી, અને મલબાર કિનારાના મદ્રા-
સ તાલુકા કાલીકટ શહેરમાં ઉતર્યો. ૪૦ સં ૧૫૫૦માં
વાસકોડો ગામાની પછી કેમ્બલ નામના માણસે હિંદુસ્તાન
માં આવતાં અમેરિકાખંડનો આઝીલ દેશ સોધી કાઢ્યો.

હિંદુસ્તાનમાં યુરોપિયન લોકોની સફરો

એલફ્રેન્સઆલબુકર્ક પ્રથમ પોર્ટુગીઝ વાઈસરોય થ.
ધને આંગો. તેણે ગોવા શહેર જીતી લઈને પોતાની રાજ-
ધાની કરી. વળી તેણે ધરાની આખાત માંહેલે ઓર્થોક્ષ
ટ અને મલાકા શહેર જીત્યાં. સોળમા સોકડાની આખરે ૩
અ સોકો વેપાર કરવા હિંદુસ્તાનમાં આવવા લાગ્યા. તેમણે
જાપાના ઉત્તર ભાગમાં ખેતેવિઆમાં પોતાની રાજધાની ક
રી, અને નિગાપટમ, સીનાપુરા, પુલીકટ વિગરે શહેરો
જીતાં. ૧૬૦૦ની સાલમાં અંગ્રેજ લોક વેપાર કરવા આ-
ંગો. ૪૦ સં ૧૬૧૨માં તેઓએ સુરતમાં કોઠી (વખાર)
ધાલી. ૧૬૨૧માં ૩૨ સોકોએ એમજોપનામાં ૧૮ અંગ્રેજો
ને કતલ કર્યા. પછી અંગ્રેજોની એક ખીજ ટોળી વેપાર
કરવા લાગી. તે ખંને ટોળીઓવાળા એક ખીજને નુકશાન
કરતા. આખરે તે ખંને એકઠી થઈ અને તેથી તેનું ના

મ યુનાઈટેડ ઇસ્ટઈન્ડિયા કંપની પશ્ચું (૯૦ સ૦ ૧૭૦૮).
 ૯૦ સ૦ ૧૬૩૯ માં અંગ્રેજોએ મદ્રાસ વસાવ્યું ૯૦ સ૦
 ૧૭૦૦ માં અંગ્રેજોએ કલકત્તામાં ફોર્ટવુધલીઅમ નામે કી
 હલો બાંધી. સતરમા સેકેશનમાં ફ્રેન્ચ લોકો વેપાર કરવા
 આંખા. અને પાંડીચરી, માહિમ, કાશીકલ, મંદ્રનગર, પા
 નાન, વિગરે શહેરો જીતી લીધાં.

અંગ્રેજોની રાહતી

દક્ષિણ હિંદુસ્તાનમાં નિમ્નમની ગાદીને વારતે અન-
 વરઉદ્દીન અને મંદાસાહેબને લગાઈ આજતી હતી. મંદાસા
 હેબને ફ્રેન્ચ લોકોએ મદદ કરી, ફ્રેન્ચ લોકોનો ગવર્નર ફુલિ
 હતો. અનવરઉદ્દીનને અંગ્રેજોએ મદદ કરી તે વખતે અંગ્રે-
 જોનો સરદાર રાખટકલાઈવ હતો, તેણે મદ્રાસથી કેટલુંક
 લશ્કર આદાઈટ મોકલ્યું, ત્યાં મંદાસાહેબના છોકરાએ બહુ
 મુદત ઘેરે ધાલ્યો, પણ કંઈ વળ્યું નહી, અને કલાઈવે
 તેઓને આરગાની લગાઈમાં હરાવ્યો. ત્યાર પછી અંગ્રેજો
 બળવાન થઈ પડ્યા. આ વખતે ગંગાના નવાબ સુરાજ
 ઉદોલાએ કલકત્તામાં ૧૪૬ અંગ્રેજોને પકડીને, એક અંધા
 રી કોટડીમાં પુર્યા, સવારે તેમાંથી માત્ર તેનીસ માણસ જ
 વતાં નિકળ્યાં. આ વાત સાંભળીને મદ્રાસથી કેટલુંક લશ્કર
 લઈને કલાઈવ આંખો, અને તેની સાથે પ્લાસીની લગાઈ

૯૦ સં ૧૭૫૭ માં કરીને તેને હરાવ્યો અને તેની જગ્યાએ તેના સરદાર મીરજીશીરને નવાબ કર્યો. આવામાં અંગ્રેજ અને ફ્રેન્ચ લોક વચ્ચે લડાઈ થઈ, ફ્રેન્ચનો સરદાર લાલી હતો, તેના પર અંગ્રેજ સરદાર સરચેરકુટે વાંદીવાસની લડાઈ કરીને ફ્રેન્ચની સત્તાનો હિંદુસ્તાનમાંથી કેવળ નાશ કર્યો. મીરજીશીર પોતાના સિપાઈઓને ચઢેલો પગાર નહીં આપવાથી તથા અંગ્રેજોને, પોતે ગાદી પર ચરતાં ઠરાવેલા રૂપિયા નહીં આપવાથી, તેને અંગ્રેજોએ ગાદી પરથી ઉઠાડી મુકીને, તેની જગ્યાએ તેના જમાઈ મીરકાસીમને ગાદીએ બેસાડ્યો (૯૦ સં ૧૭૬૦). તેણે દેશીઓ તથા અંગ્રેજોની પાસેથી ખરોખર જકાત લેવાનું ઠરાવ્યું, પણ અંગ્રેજોએ આપવાની ના પાડી, તેથી તે બંનેની વચ્ચે ઘેરીઆની લડાઈ થઈ, તેમાં મીરકાસીમ હાર્યો ૯૦ સં ૧૭૬૪ માં અંગ્રેજોએ, મીરકાસીમ તથા મુજબદિલા સાથે બકસરની લડાઈ કરી, તેમાં અંગ્રેજ લોક જીત પામ્યા. ૯૦ સં ૧૭૬૫ માં દિલ્લીના બાદશાહે બાહાર, બંગાળ તથા આગ્રીશા અંગ્રેજ સરકારને તાબે કર્યાં. ૯૦ સં ૧૭૬૭ માં હૈદરઅલી જે પહેલાં હુયારાનું કામ કરતો હતો, તેણે મહિસુરના રાજા પાસેથી તે રાજ છીનવી લીધું. હૈદર અને અંગ્રેજની વચ્ચે પેટેલ વેટેલી દ્વિનોમાલીની લડાઈ થઈ, તેમાં હૈદર હાર્યો.

વોરનહેરિટિંગ્સ

વોરન હેરિટિંગ્સએ મોહોટા બાહાદુર અંગ્રેજ હતો તેણે રાજનો ધણો ફેરફાર કર્યો પછી ઇ. સ. ૧૭૭૩માં તે પેટુલ વેટુસો આ દેશમાં ગવર્નરનરનરલ થયો. હાલના રાજનું ઘોરાણું ઘણું કરીને તેના વખતથી આવે છે. ઇ. સ. ૧૭૭૫ માં વોરનહેરિટિંગ્સે, નંદકુમાર કરીને બંગાળાના એક પૈસાદાર માણસ હતો, તેને કંઈ કારણસર, તેણે ફાંસી દીધી. આજ વરસમાં મરઠાઓમાં કજીઓ પોઠા. તે માં એક પક્ષવાળાએ અંગ્રેજોની મદદ માગી, એવી કબુલાત થી કે જો રાધોબાને ગાદી મળેતો, મુંબઈ, શાંદિ વિગરે અંગ્રેજોને આપવાં. ઇ. સ. ૧૭૮૦ માં કર્નલગાર્દે અમદાવાદ લીધું આ વખતે હુક્કે કર્ણાટક ઉપર હુમલો કરીને પોર્ટોનોવો તથા કાંજીવરામ શહેરો લઈ લીધાં. ઇ. સ. ૧૭૮૦માં હુદરના હોકરા દીપ્ત સાથે ઇંગ્રેજોને લડાઈ થઈ તેમાં ઇંગ્રેજ સરદાર બેલી હતો, તે હાર્યો તથા ઇંગ્રેજ સરદાર સરચેરકુટ પોર્ટોનોવોની લડાઈ કરીને હુદરને હરાવ્યો ઇ. સ. ૧૮૮૨માં હુદર મરાઠા પામ્યો. તેની જગ્યાએ દીપ્ત બાદીએ બેઠો, તેની પેટુલાં ઇંગ્રેજોને ડચ લોકો સાથે લડાઈ થઈ હતી, તેમાં ડચ લોકોની પાસેથી ઇંગ્રેજોએ પુલીકટ, તથા નિગાપટમ લઈ લીધાં હતાં ઇ. સ. ૧૭૮૪ માં દીપ્ત અને ઇંગ્રેજ સરકારની વચ્ચે સલાહ થઈ, એવી

ચીતથી કે લગાઈમાં એક ખીખનો ને મુલક જીતી લીધો હોય તે પાછો આપવો. ચૈપતસિંગકચીને કાશીનો એક જ મીનદાર હતો, તેની પાસેથી ઈંગ્લેન્ડે જ્યારે ફ્રાન્સ અને ઈંગ્લાંડની વચ્ચે ઇ. સ. ૧૭૮૦ માં લગાઈ થઈ ત્યાં રે ખંડણી માગી. તેણે તે આપવાની ના પાડી તેથી તેને કેદ કર્યો, પણ ત્યાંના લોકોએ ખળવો કરીને ચૈપતસિંગને નસાડી મુક્યો. તે ગંગા ની પાર જતો રહ્યો, ત્યાંથી તે જુદેલખંડમાં પાછો આવ્યો, ત્યાં તે મરાણ પામ્યો. વોરનહેસ્ટિંગ્સ વિલાયત ગયો, ત્યારે તે હિંદુસ્તાનના રાજાઓની સાથે કેવી રીતે વરત્યો, તથા રાજ કેવી રીતે ચલાવ્યું તે વિશે તપાસ થયો, તેમાં તેને કાંઈ પણ આંચ લાગી નહી. તેના ઉપર તોહામત મુકનાર એડમનખર્ગ હતો. ઇ. સ. ૧૭૮૩ માં રાજના સેક્રેટરીમી. ફ્રાન્સે એક ખીલ કર્યું, તેને પાસ થયું હોતતો, ઈસ્ટઈન્ડીઆ કંપનીનું રાજ લઈ લેવામાં આવત. વોરનહેસ્ટિંગ્સ પછી ઇ. સ. ૧૭૮૬માં લોડકોરન વોલીસ ગવર્નરજનરલ થયો.

લોડકોરનવોલીસ.

ઇ. સ. ૧૭૮૬ થી ૧૭૮૩ સુધી.

આના વખતમાં દીપુએ, ત્રાવણકોરનો રાજા ને ઈ.

અત્તેની દોસ્તી રાખતો હતો, તેના ઉપર સ્વામી કરી, તે-
થી ગવર્નરને તેની સાથે લગાઈ કરી. આખરે તેણે સિ
રંગાપટમ, જે ડીપુની રાજધાનીનું શહેર હતું, તેને ઘેરાધા
લ્યો તેથી ડીપુએ ખીલીને સલાહ કરી, તથા અડધો અડધ
મુલક ને લગાઈનું ખરચ ઇંગ્રેજ સરકારને આપ્યું. આ ગવ
ર્નરને તે મેડુસુલની ત્રણ રીતો પાંધી હતી. તે ઇ. સ. ૧૭૯૩ માં વિલાપત ગયો, ને તેની જગ્યાએ સરજોનશોર
આવ્યો.

સરજોનશોર અથવા લોડેનમાઉથ

ઇ. સ. ૧૭૯૩ થી ૧૭૯૮ સુધી.

આ વખતે યુરોપમાં ઇંગ્રેજ અને ફ્રેન્ચ વચ્ચે લડા
ઈ ચાલતી હતી, તેથી ઇંગ્રેજોએ હિંદુસ્તાનમાંનાં ફ્રેન્ચોનાં
સંસ્થાન લેઈ લીધાં. આ વખતે નિજામના રાજ ઉપર મ
રહાઓએ હુમલો કર્યો, પણ ઇંગ્રેજો છાનામાના ખેસી રહ્યા.
સરજોનશોર પછી લોડેનમાઉથ આવ્યો.

લોડેનમાઉથ.

ઇ. સ. ૧૭૯૮ થી ૧૮૦૫ સુધી.

આ વખતે ડીપુની સાથે લગાઈ થઈ, તેમાં તેણે સિ

રંગાપટમ લઈ લીધું તથા દીપ્ત માર્ચો ગયો (૯૦ સ૦ ૧૭૯૯) ૯૦ સ૦ ૧૮૦૦ માં મુરતના નવાબે મુરત અંગ્રેજોને આપ્યું ને પોતે પેનસીલ લીધું. ૯૦ સ૦ ૧૮૦૧ માં અંગ્રેજોને માલમ પાંચું કે કાર્ણાટકનો રાજા, દીપ્તના બગાઈમાં વેલુમ ભરેલી રીતે આહવા હતો, તેથી તેઓએ તેનું રાજ લઈ લીધું. પુનાના પેશવાને, તેના હાથ નિચેના આકર સિંધિઆ તથા હાલકરની સાથે કજીઓ થયો. તેમાં સિંધિઆ વસઈ નાશી ગયો, અને અંગ્રેજોની મદદથી પેશવા ૧૮૦૩ માં ગાદી ઉપર બેઠો. એ વાત સિંધિઆને ગમી નહી, તેથી તેણે અંગ્રેજ સાથે આસેઈ આગળ બગાઈ કરી, તેમાં અંગ્રેજોનું લશ્કર જનરલ વેલેરલીના હાથ નિચે સાડા ચાર હજાર ગાણસનું હતું, અને સિંધિઆનું ૫૦૦૦૦ હતું, તોપણ સિંધિઆ હાર્યો. અંગ્રેજોએ તેની પાસેથી અલીધદ તથા દિલ્લી લઈ લીધાં. પછી ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં ભરત પૂરથી કેટલોક દુર લાસવારીની બગાઈ થઈ, તેમાં પણ સિંધિઆ હાર્યો. ત્યાર કેરે આરગમ અને ધાવીલ ઘટની બગાઈ થઈ તેમાં પણ ઇંગ્રેજ જીત્યા. વળી વરાડના રાજાએ કટક તથા ખીજે કેટલોક મુલક ઇંગ્રેજોને આપ્યો. સિંધિઆએ ઇંગ્રેજોને સલાહ કરીને અંબલની ઉત્તરનો ભાગ તથા ગંગા જીમનાની વચ્ચેનો કેટલોક મુલક ઇંગ્રેજ સરકારને આપ્યો. હાલકર, જે બગાઈ સિંધિઆ સાથે આ બની હતી, તેમાં નોખો રહ્યો હતો, પણ તેને ઇંગ્રેજોને જી

ત પામ્યા જોઈને અદેખાઈ આવી, તેથી તેણે ધેલેલ વેહે-
લાં ઇંગ્રેજોની દોસ્તી રાખનારા રજપૂત તથા ખીજા રાજ્યો
માં લુટફાટ કરી તેનો જવાબ ઇંગ્રેજોને ખરાબર મળ્યો ન
હી, તેથી તેઓએ તેની સાથે લડાઈ કરી. ગુજરાતથી જ
લશ્કર કોટા તરફ જતું હતું, તેને હુલકરે ગાંધીને પાંચ-
માલ કરી નાખ્યું, પણ ઇંગ્રેજ સરદાર જનરલલેકે તેની
ફોજના એક ભાગને, ડીંગ તથા ફરકાબાદના કાલેલા આ
ગળ હરાવ્યો. ભરતપૂરનો રાજા હુલકરની તરફ હતો, તે
થી હુલકરનું ખધું લશ્કર તે શહેરમાં હતું. એ કાલેલાને
ઇંગ્રેજોએ ઘેરો ઘાલ્યો તેથી સલાહ પછ. ઇ.સ. ૧૮૦૫
માં લોર્ડ મોર્નિંગટન વિલાપત ગયો.

લોર્ડકોરનવોલીસ

ઇ.સ. ૧૮૦૫ થી થોડાક મહિના સુધી.

લોર્ડ મોર્નિંગટન પછી લોર્ડકોરનવોલીસ પાછો ગવનર
જનરલ થયો. તેણે કેટલાક મહિના આ પદવી ખારણ રા-
ખી, એટલામાં તે ગાંધીપુર આગળ મરાણ પામ્યો.

સરજોર્જખાલ્સા

ઇ.સ. ૧૮૦૫ થી ૧૮૦૬ સુધી.

(૩૭)

લોડકોરનવોલીસ પછી સરજેઝખાલો ગવર્નર જનરલ થયો. તેણે હુલકરનું, ખધું રાજ તેને પાછું આપ્યું, તથા તેની સાથે સલાહ કરી. ખાલો કંઈ જાણવા લાયક કામ એના વખતમાં થયાં નથી. ઈ. સ. ૧૮૦૬ માં સરજેઝખાલો વિલાયત ગયો.

લોડમીન્ટો

ઈ. સ. ૧૮૦૬ થી ૧૮૧૩ સુધી.

સરજેઝખાલો પછી લોડ મીન્ટો ગવર્નર જનરલ થયો. તેણે ઈ. સ. ૧૮૦૯ માં જાવા, મુર્સો અને આંહલ એક ફ્રાન્સ છુટા. ૧૮૦૯-૧૨ માં મુદલ ખંડમાં કલોજર અને એજમા નગર ઇંગ્રેજોએ લીધા અને કોટાનો તોફાની ગોપાલસોગને મેળવી દીધો અને મુદલ ખંડમાં સલાહ કરી.

લોડમોયરા

ઈ. સ. ૧૮૧૩ થી ૧૮૨૩ સુધી.

આ વખતમાં ગુરખા લોકાએ ઇંગ્રેજોનો ઘોરો ઘોરો મુખક હમ્બાવવા માંડ્યો, તેથી ઇંગ્રેજોએ પોતાની ફોજની આ

૧ દુકડીઓ કરી, તેમાં ત્રણ દુકડીઓને ગુરખા લોકોએ હ
 રચીને પાછી કાઢી, પણ એથી દુકડીના સરદાર સરડેવીડ
 ઓકટરલોનાએ સારી જીત મેળવી પછી ખીજી દુકડીઓ-
 વાળા પણ નેપાળમાં પસવા લાગ્યા. આ લડાઈમાં ઈંગ્રેજોને
 એક મોઢાટો સરદાર ગીલેસ્પી મરાણ પામ્યો. ત્યાર પછી ઈ.
 સ. ૧૮૧૬ માં સલાહ થઈ, તેથી ઈંગ્રેજોને કેટલોક મુલ
 ક મળ્યો. આ વખતે હિંદુસ્તાનના મધ્ય ભાગમાં પિંઢારા
 લોકો લુટ ફાટ કરવા લાગ્યા. તેઓના મુખ્ય સરદાર ચીતુ, ક
 રમખાન તથા દોસ્તમહમદ હતા. આ લોકો દસરા ઉપર
 એકઠા થતા, ને શું કરવું તે નક્કી કરીને તેઓ જુદા પડ
 તા. તેઓને હાલકર અને સિંધિયાનો છાનો આશરો હતો.
 તેઓએ પ્રથમ કાંણાટકના ઉત્તર ભાગમાં લુટ ચલાવી, તે
 થી ઈંગ્રેજોએ લડાઈ કરવા સારું એક લાખને તેર હજાર
 ફોજ એકઠી કરી. અને તેઓનો ઘણો ખર્ચ નાશ કર-
 ચો કરી મખાન તાબે થયો, તેથી તેને ઈંગ્રેજોએ ટાંકનો
 નવાખ કર્યો. ચીતુ તાબે થયો નહી, અને નાશી ગએલા
 નાગપુરના રાજા સાથે મળી ગયો, ત્યાંથી તેને આસિરધદ
 જતાં એક વાઘે ફાડી ખાંચો. ગાયકવાડ અને પેશવાને કુંઈ
 નાણા સંબંધી તકરાર હતી, તેથી ઈંગ્રેજોના હાથ નિચે ગા
 વકવાડ તરફથી ગંગાધર શાસ્ત્રી પેશવા પાસે ગયો પેશવા તે
 ને પંઢરપુર જાત્રાને ખાને તેડી ગયો, ત્યાં તેના બહાલા ત્રં
 બકજી ઉંલોના કહેવાપરથી તેને મારી નાખ્યો, તેથી અં

એજેએ બ્રમ્મકલ્પને સ્વાધીન કરવાનું કહ્યું, પણ પેશવાએ ના પાડી આખરે બ્રમ્મકલ્પ પકડાવો અને તેને ઇંગ્રેજોએ પાણામાં કેદ કર્યો. ત્યાંથી તે નાશી ગયો, પણ પાછો પકડાવો, તેથી તેને ચુનારઘઠના કીલ્લામાં કેદ કર્યો. પુનાની પાસે ખડકામાં ઇંગ્રેજોના એક કાંપ ઉપર પેશવાએ હુમલો કર્યો, તેમાં તે હાર્યો તેથી રાતો રાત પુના ખાલી કરીને તે નાશી ગયો. પછી ઘણી મુદત રખડતાં આખડતાં તેનો અને ઇંગ્રેજ દુકડીનો મેળાપ કોરે ગામ આગળ થયો, ત્યાં ભારે લડાઈ થઈ, તેમાં તે હારીને નાશી ગયો. આસ્તીમાં તેનો સરદાર ખાપુગો ખલા મરાયા પછી તે ઘણો ગિર્વંજ થયો અને તે ઇ. સ. ૧૮૧૮ ના જુન મહિનામાં ઇંગ્રેજ સંરદાર સરજેન માલકમને શરણ થયો. તેને આઠ લાખ રૂપીઆનું વર્ષા સન આપીને કાહાનપુરની પાસે ખિથુરમાં મોકલ્યો, ત્યાં તે ઇ. સ. ૧૮૪૦માં મરણ પામ્યો. નાગપુરના રાજા આપા સાહેબ કપટથી ઇંગ્રેજોના રેસીડેન્ટ ઉપર હુમલો કર્યો, તેથી ઇંગ્રેજોએ તેને પકડીને અલાહાબાદ મોકલ્યો, ત્યાં રસ્તામાં તે ચોકી પેરાવાળાને લાંચ આપીને નાશી ગયો. પછી તેને પિંઢારાનો સરદાર ચીત્ર મળ્યો ત્યાર પછી આ પાસાહેબ આસિરઘઠ ગયો. તેથી ઇંગ્રેજોએ તે શેહુરને ધરો ધાલ્યો, ને તે લઈ લીધું, પછી આપાસાહેબની શોધ કરી, પણ તે ફકીરના વેશે પંનાખમાં રણજીતસિંહની પાસે બંધો રહ્યો હતો, ત્યાંથી તેને જોધપુરના રાજામાં રહેવા દી

ધો. (૯૦ સં ૧૮૧૮). વળી આ વખતે હાલકરની ગા-
દીએ નાનો રાજા હતો. તેણે ઇંગ્લેન્ડની હારતી રાખવાને જે
લોક ઇચ્છતા હતા, તેઓને ઠાર માર્યા. અને ઇંગ્લેન્ડની
સાથે માહિદપુરની લડાઈ કરી, તેમાં પોતે હાર્યો. ઇંગ્લેન્ડ
સરદાર સરજોન માલેકમે સાચી જીત મેળવી અને તેનો મુ-
લક લઈ લીધો. ૯૦ સં ૧૮૨૩ માં લોર્ડ મોપારાએ હિંદુ
રતાન છોડ્યું.

લોર્ડ આમહુસ્ટ.

૯૦ સં ૧૮૨૩ થી ૧૮૨૯ સુધી.

લોર્ડ મોપારા પછી લોર્ડ આમહુસ્ટ ગવર્નર જનરલ થ
ગયા. આ વખતે આરાકાન તથા ચિતા ગંગ ઉપર આવેલા
શાહપુરીના ખેટમાં, ઇંગ્લેન્ડની એક ટુકડીને, જ્યાં લોકોએ
હાંપી કાઢી, અને તેઓનું વાહાણ પકડી લેઈને, તેના ખાર
વાઓને કેઠ કર્યા. તેથી ઇંગ્લેન્ડને નદીમાં યમને પ્રથમ રંગુ-
ન શેઠેર લીધું. પછી તેઓએ આરાકાન અને માટાપાન
પાણી જીત્યાં. જ્યાં લોકોનો એક મોટો સરદાર માહાબાદુલા
કરીને હતો, તેની સાથે ઇંગ્લેન્ડને લડાઈ થઈ, તેમાં તે
હાર્યો. આખરે ૯૦ સં ૧૮૨૫માં સલાહ થઈ. અને આ
સમયે, આરાકાન, કમ્બાર, મહાપુર, તથા ટિનાસરીમના પ્રાંતો
અને એક કોટ રૂપીઆ ઇંગ્લેન્ડ સરકારને મળ્યા. વળી આ

વખતે ભરતપૂરમાં, દુર્જનસાલ નામના રાજાએ, ખલવંત થિ
હ નામના રાજાને કેદ કર્યો, તેથી ગવર્નરજનરલે, લોર્ડ
કોમ્પરમિસરના હાથ નિચે વિસ હજાર માણસનું લશ્કર
તથા સો તોપો આપીને ત્યાં મોકલ્યો. ત્યાં કેટલીએક વાર પ
છી તેણે સુરંગ ફેંકીને ગબાર પાડ્યું અને દુર્જનસાલને કેદ
કર્યો (ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૫) પછી લોર્ડ વુલ્ફલિઅમ ઍટિક ગ
વર્નરજનરલ થયો.

લોર્ડવુલ્ફલિઅમઍટિક.

ઈ૦ સ૦ ૧૮૨૬થી ૧૮૩૬ સુધી.

પ્રથમ તેણે કુર્ગનું રાજા ઇંગ્રેજ રાજ સાથે જો-
ડી દીધું અને તેણે સતી થવાનો આલ બંધ ક-
ર્યો ઈ૦ સ૦ ૧૮૩૩માં તેણે ઇસ્ટઈન્ડિઆ કંપની પાસે
થી વેપાર કરવાનો હક લઈ લીધો, આ વખતે એવો ભય
રાખવામાં આવ્યો કે રૂશિઅન લોકો હિંદુસ્તાન ઉપર હુમ
લો કરશે. તેથી ઇરાન અને અફગાનીસ્તાનમાં ગડબડ આ
લવા માંડી. અફગાનીસ્તાનના રાજા શાહસુજને તેના
ભાઈ મહમદ ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુક્યો. મહમદને તેના
એક વજીર ફતેહખાંએ મદદ કરી હતી તેજ વજીરને તેણે
મારી નાંખ્યો. તેથી તે વજીરના ભાઈ હાસતમહમદ તેની
સાથે લડાઈ કરીને તેને હરાવ્યો, તથા હરાત તરફના

પ્રમાણ સિવાય ખીજે બધા મૂલક તેણે જીતી લીધો. મોડું
 ઇલિઅમજેદીક પછી મોડું આકલાન્ડ ગવર્નર જનરલ થયો.

લોડ આકલાન્ડ

ઈ. સ. ૧૮૩૬ થી ૧૮૪૨ સુધી.

આ નવા ગવર્નર જનરલે, હાસ્તમહમદ સાથે સલા
 હ કરવાને, કપતાન અલેક્ઝાન્ડરબર્નેને મોકલ્યો. પણ તેને
 કામ સીધ થયા વિગર પાછું આવવું પડ્યું. ઈરાનના શાહે
 હુરાત મેરાને, અફઘાનીસ્થાનમાં ખેરો ખાલ્યો. હુરાત એ તો
 હિંદુસ્તાનમાં આવવાનું થોડું છે, એવું જાણી ઇંગ્લેન્ડ સર
 કારને ફીર લાગી, તેથી પાતાની ટુકડીના એક ભાગને ઈ
 રાની અખાતમાં મોકલી. તેણે જઈને ઈરાનના તાખાનો ક
 રક ખેટ જીતી લીધો. આ વાત સાંભળીને હુરાત તરફની
 ફેજ પાછી વળી. ઈ. સ. ૧૮૪૮માં ઇંગ્લેન્ડ લોર્ડલે, પં
 જાબના રાજા રાજાજીતસિંહને શાહસુજની સાથે સલાહ કરા
 વી. તેની મતબબ એવી હતી કે, શાહસુજને કાબુલની ગા
 હ અપાવવી, તેથી ઇંગ્લેન્ડ સરકારે હાસ્તમહમદની સાથે
 લડાઈ કરી. તેમાં ઇંગ્લેન્ડનો સરકાર સરજેનકીન હતો, તે
 હિંદુસ્તાન તથા ગીલ્ગી થોડે જીતી જઈને કાબુલમાં શા
 હસુજને ગાલુએ બસાડ્યો, હાસ્તમહમદ ઓઝ્મીનકીની

પેલી તરફ નાસી ગયો ત્યાં તેને ખુપ્પારાના રાજાએ કેદ કર્યા. પછી કાપુલમાં સરવુધલિઅમ મેગનાટમને એકમી કરીને રાખ્યો. ત્યાં એ વરસ સુધી સમાધાની આવી, ત્યારપછી હોદ્દતમહમદ ખુપ્પારામાંથી નાશી આવ્યો. તેની અને હંમે જ સરકારની વચ્ચે પરવાનગી લડાઈ થઈ, તેમાં હારત અહમદ હંમેજને શરણ થયો. તેથી તેને હિંદુસ્તાનમાં નજર કેદ રાખ્યો. ઇ. સ. ૧૮૪૦ના નવેમ્બર માસમાં કાપુલમાં ધણીક સરદારાએ બંડ કરીને કેટલાએક હંમેજને મારી નાખ્યા, તેમાં સરવુધલિઅમ મેગનાટમને હારતમહમદવા છોડ કરી અકબરખાંએ મારી નાંખ્યો, તથા ખીજાઓને કેદ રાખ્યા. તે બધામાંથી એક જાણી પડ્યો તે નારતો નારતો જ લાલાખાદ આવી પોહોડ્યો, આ શહેરનો ખ્યાવરસશાખટસે લે સાચી રીતે કર્યો હતો, લોડું આકલાન્ડ પછી ઇ. સ. ૧૮૪૨માં લોડું એલનખરો ગવર્નર જનરલ થયો.

લોડું એલનખરો.

ઇ. સ. ૧૮૪૨ થી ૧૮૪૪ સુધી.

આ નવા ગવર્નર જનરલે, કાપુલમાં વેર લેવા સાફ, જનરલનોટ તથા પોલોકને ફોજ આપીને મોકલ્યા. તેઓએ જઈને બાલાઈસાનો નાશ કરીને કાપુલ શહેર બીડું. પછી

લશ્કર હિંદુસ્તાનમાં પાછું આંચું. સિંધમાં તાલપૂર જાતેના
અમીરો રાજ કરતા હતા. અફઘાનીસ્થાનમાં લણ્ણ આસતી
હતી, ત્યારે તે અમીરોએ ઇંગ્લેન્ડ સરકાર સાથે સલાહ ક
રી હતી, પણ તેઓ અંદરખાનેથી તરકટ કરતા તેથી ઇ
ંગ્લેન્ડ સરકારે સલાહ કરવાને એક કમીશનર કર્નેલ આ
ઉટરામને મોકલ્યો, તેના ઉપર અમીરોએ હુમલો કરી
લણ્ણ કરી. પેહલી લણ્ણ ઇ. સ. ૧૮૪૩માં મીઆની
ના થઈ. અમીરોનું લશ્કર ઇંગ્લેન્ડે કરતા દસ ઘણું હતું, તે
ઓ ઇંગ્લેન્ડ લોક જીત્યા. અને સિંધને ઇ. સ. ૧૮૪૩માં
મુંબાઈ ઇલાકા સાથે જોડી દીધે, સરઆલ્સનેપિઆરને
ત્યાંનો ગવર્નર બનાવ્યો વળી ગ્વાલિઆરનો રાજા હુદારસિં
ગ નાનો હુવાથી ઇંગ્લેન્ડે ત્યાંનું રાજ અલાવવાને એક
માણસને મોકલ્યો. તેજ માણસને ત્યાંની રાણીએ ઠાઠી મુક્યો
તેથી ઇંગ્લેન્ડનું લશ્કર ત્યાં ગયું, અને કેટલેક દિવસે માહા
રાજપુર તથા પનિઆરની લણ્ણ કરી. માહારાજપૂરમાં ઇંગ્લેન્ડ
સરકાર સરહુગદે તથા પનિઆરમાં જનરલએએ સાડી
જીત મેળવી. મોર્ડુએલનબરો પછી ઇ. સ. ૧૮૪૪માં સર
હેન્રીહાર્ડિંગ ગવર્નરજનરલ થયો.

(૪૫)

સરહૈનીહાડિંજ.

ઈ. સ. ૧૮૪૪થી ૧૮૮૪૮ સુધી.

આ વખતે લાહોરમાં ફુલિપસિંગ રાજા રાજ કરતો હતો, તેની ફોજ નવશી ખેડી હતી, તેથી તેણે ઇંગ્લેન્ડના રાજ ઉપર હુમલો કર્યો. પહેલી લડાઈ મુઝફ્ફીની થઈ તેમાં ઇંગ્લેન્ડ સરહાર સરહુગફ હતો તેમાં સીપ્પ લોકો ખુબ ખાહાફુગીથી લડ્યા. ખીજી લડાઈ ફોરોશાહની થઈ, તેમાં સીપ્પ લોકોને ઘણી મેહેનતથી ઇંગ્લેન્ડે સતલજ નદીને પે લેપાર હાંકી કાઢ્યા. ફરીને શિપ્પ લોકો સતલજની આ પાર આવ્યા, તેથી ઇ. સ. ૧૮૪૬માં આખરે છેલ્લી લડાઈ સોમ્મોનાની થઈ. આ લડાઈમાં શિપ્પ લોકોનાં હજારો માણસ સતલજ નદી ઓળંગતાં તણાઈ ગયા. પછી ઇંગ્લેન્ડે લાહોર તાપે કર્યું તપા સતલજ સુધી મુલક લઈ લીધો. ત્યાર પછી તેઓનું તોપખાનું લઈને તેઓના લશકરને રજા આપી. આ જ લડાઈઓ થઈ, તેમાં શિપ્પ લોકોનો સરહાર ગુલાખસિંહ જ કશામાં નહોતો, તેને ઇંગ્લેન્ડે કાશમીરનો મુલક આપ્યો. અને લાહોરમાં દસ હજાર લશકર મુઝફ્ફીને ગવર્નરજનરલ પાછો આવ્યો. સરહૈનીહાડિંજ પછી સોડેસૌજી ગવર્નરજનરલ થયો,

(૪૬)

ભોડેડભોજી.

૪૦ સં ૧૮૪૮ થી ૧૮૫૬ સુધી.

આ વખતમાં શિખ ભોડે હાથીને શરણ પા. ૪૦ સં
૧૮૪૬માં પંજાબ હિંદુસ્તાનના રાજ સાથે જોડાયું ૪૦ સં
૧૮૫૨માં જલ્લ હેશના રાજ સાથે જોડાઈ પડ, તેમાં પશુ ઇં
મેજી રાજ જોડે જોડાયું નાગપુરનો રાજ મરી ગયો તેથી ઇં
મેજીએ ૪૦ સં ૧૮૫૪માં તે લઈ લીધું. કારણ કે તેને
છોકરા નહોતો. અચોક્કાના નવાબ વજીરઅલિસીમાં કંઈ
કમ નહોતો, તેથી તેનું રાજ ૪૦ સં ૧૮૫૬માં લઈ લી
ધું ભોડે ડેભોજી પછી ભોડે કેનીંગ ગવર્નર જનરલ પયો.

ભોડેડકેનીંગ.

૪૦ સં ૧૮૫૭ થી ૧૮૬૧ સુધી.

આ વખતે હરાનની સાથે જોડાઈ પડ, તેમાં ઇંમેજીએ
હરાની અખાતમાં જઈ બુશીપર ઘેરા બાક્યો, તેથી
સભાડ. પડ ૪૦ સં ૧૮૫૭માં કેટલાએક ભોડાએ ઇંમે
જી રાજની સામે બળવો ઉઠાવ્યો પ્રથમ દિલ્લીમાં ઇંમેજી
ને કતલ કર્યા તેથી અંમેજીએ ૮૦૦૦૦ ફોન એકઠી કરી

(૪૭)

શીને ઢિલ્લી રોડેર સીધું. વળી કાહાનપૂર નાનાનાસાહેબ અ
ને તાંતાઆએબગલે કરીને ૧૫૦ અંગ્રેજીને ડોર માર્યા,
તેથી અંગ્રેજી લશ્કર ત્યાં આંચું, અને તાંતાઆને પકડી
લઇને ફાંસી દીધો, તથા નાના સાહેબ નાશી ગયો, પછી લો
ડ કેનોંગ વિલાયત ગયો.

લોડકેનીંગ

ઈ. સ. ૧૮૬૧થી ૧૮૬૬ સુધી.

લોડકેનોંગ પછી લોડએલજીઅન ગવર્નરજનરલ
થયો. આ વખતમાં કાંઈ જાણવા જોમ ખીના ખની નથી
લોડ એલજીઅન પછી ઈ. સ. ૧૮૬૬માં સર્જેનલોડેન્સ
ગવર્નર જનરલ થયો,

લોડએલજીઅન.

ઈ. સ. ૧૮૬૬થી ૧૮૬૮ સુધી.

આ વખતમાં કેદીઓ છુટા કરવા સાફ આબિસીની
આના રાજ થીઓડેર સાથે બરાઈ પાડ, તેમાં અંગ્રેજ
લોક જીલ્લા પામ્યા, તથા મુકદ્દલા કરીને કાલેલો તે રાજ

ના તામ્રે હતો, તે લઈ લીધો. આ લગ્ન ઈ. ૧૮૬૮માં થઈ, તેમાં અંગ્રેજોને આશરે પાંચ કાડ રૂપીઆ ખર્ચ થયું.

અલ્બોર્ટ મેઓ.

ઈ. સ. ૧૮૬૮ થી ૧૮૭૨ સુધી.

સરજોનલોરેન્સ પછી અલ્બોર્ટ મેઓ ગવર્નરજનરલ થઈ તેને ઈ. સ. ૧૮૭૨માં એક ઘાતકી કાબુલીએ મારી નાખ્યો, તેથી તેની જગાએ એન વરસમાં લોડોનેઈ અરુક ગવર્નરજનરલ થયા, જે હિંદુસ્તાન ઉપર હકુમત ચલાવે છે.

હિંદુસ્તાનમાં થયેલી લડાઈઓ.

સાલ	જાગ્યા
૧૪૦૦	પાનીપત
૧૦૨૪	પ્રભાસપાટણ
૧૧૬૨	પાનીપત
૧૩૯૮	દિલ્લી
૧૫૨૬	પાનીપત
૧૫૨૭	સીપ્પરી
૧૫૨૮	અંદેરીનો ઘેરા
૧૫૩૯	બકસર
૧૫૪૦	કોનોજ
૧૫૫૬	પાનીપત

કાનીવચ્ચે

કોરવ અને પાંડવ
મહામદીજની-ને-વલ્લભસેન
પૂકુરાજ-ને-શાહબુદ્દીન
તેમુર-ને-મહામદતખલખ
ખાખર-ને-ઈશ્માહિમ
ખાખર-ને-સંગ
ખાખર-ને-રજપૂત
શિરશાહ-ને-હુમાયું
શિરશાહ-ને-હુમાયું
ખેઠેરાજા-ને-હેમુ,

કોણ હાથે

કોરવ
વલ્લભસેન
પૂકુરાજ
ગહમદતખલખ
ઈશ્માહિમ
સંગ.
રજપૂત
હુમાયું.
હુમાયું.
હેમુ.

૧૬૫૮	સિપ્રાનદી	આરંગજેખ-ને-દારનો	જસવંતસીંગ
૧૬૫૮	સમધર	સરદાર જસવંતસીંગ	દાર.
૧૬૫૯	અબાહાબાદ	આરંગજેખ-ને-દાર	સુળ.
૧૭૫૦	ટિમિનાપલ્લીનો ઘેરો	આરંગજેખ-ને-સુળ	
		મહમદઅલ્લી તથા હંમેશ-ને-	
		અંદાસોહેખ	અંદાસોહેખ.
૧૭૫૧	આરની	કલાઈવ-ને-રાજસોહેખ	રાજસોહેખ.
૧૭૫૨	કોવરેપાક	કલાઈવ-ને-રાજસોહેખ	રાજસોહેખ.
૧૭૫૬	ચેરીઆ	કલાઈવ-ને-મરેહા ચાંચીઆ	મરેહાચાંચીઆ.
૧૭૫૭	હાસી	કલાઈવ-ને-સુરાજઉદવલા	સુરાજઉદવલા.
૧૭૫૮	ચોનસુરા	કર્નલકોહ-ને-વલંદા	વલંદા.
૧૭૫૮	કુરોર	(કર્નલ) કોહ-ને-ફ્રેન્ચ કોનફેન્સ	કોનફેન્સ.
૧૭૬૦	વાંદીવાસ	કર્નલકુટ-ને-લાખી તથા બુથી	લાલી-ને-બુથી.
૧૭૬૦	પટની	કર્નલનોહસ-ને-શાહાબમ	શાહાબમ.

૧૭૬૧	પાનીપત	અહમદશાની-ને-મરેહા	મરેહા.
૧૭૬૪	બક્સર	હુકરમનરો-ને-સુબહિદવલા તથા શાહાલમ તથા મીરકાસીમ	સુબહિદવલા, શાહાલમ, મીરકાસીમ.
૧૭૬૪	પટના	સુરાજઉદ્દોલા તથા મીરકાસીમ તથા શાહાલમ-ને-મેજરકનોક	ત્રણજાણી. સુબહિદવલા.
૧૭૬૫	કોરગામ	મેજરકનોક-ને-સુબહિદવલા	હુદર.
૧૭૬૭	ચંગામનેટ્ટોના માલી	રમીય-ને-હુદર	હુદર.
૧૭૬૭	અબુર	કર્નલસ્મીય તથા કાલવટ-ને-હુદર	હુદર.
૧૭૮૦	લાહોરનગર	પોદ્દામ-ને-સિંધિઆ	સિંધિઆ
૧૭૮૦	આરાકાટ	હુદર-ને-બેલી	બેલી
૧૭૮૧	પોલીલોર-ને-સોલાગર	સરઝેરકુટ-ને-હુદર	હુદર
૧૭૮૨	તંબવર	ડીયુ-ને-બ્રાપવેટ	બ્રાપવેટ
૧૭૮૨	પન્થીઆની	કર્નલહુખરટન-ને-ડીયુ	ડીયુ

૧૭૯૯	સિંહાસિર-ને-માલવેલી	રઠુઅટ-ને-ટીક	ટીક
૧૭૯૯	સિરિંબટલ	જેપડ-ને-ટીક	ટીક મરી ગયો
૧૮૦૩	રિલ્લી	નીઆમ તથા જનરલલોક-ને-મરેહા	મરેહા
૧૮૦૩	ચાસઈ	નીબમ તથા વેલેરલી-ને-સિંધિઆ	સિંધિઆ
૧૮૦૩	લાસવામી	જનરલલોક-ને-મરેહા	મરેહા
૧૮૦૩	આરમામ	વેલેરલી-ને-સિંધિઆ	સિંધિઆ
૧૮૦૪	દોગ	જનરલલોક, માનસન-ને-હોલકર	હોલકર
૧૮૦૪	ફરકાખાદ	લોડુલોક-ને-હોલકર	હોલકર
૧૮૦૬	ભરતપુરનો ઘેરો	ભરતપુરના બટ -ને-લોડુ લોક	સલાહ થઈ
૧૮૦૬	વેલોરનું બંડ	ઈંગ્રેજ સરદારખોડી-ને-દેસા શીપાઈ	તે સમાવી દીધું
૧૮૧૪	નેપાળમાં કબંગાનો ઘેરો	ગુરખા-ને-જનરલગીલેરપો	ગીલેરપો પડ્યો
૧૮૧૪	જેટાક	ગુરખા-ને-ઈંગ્રેજ	ઈંગ્રેજ
૧૮૧૫	માલુન	જનરલઓકટરલની-ને-ગુરખા	ગુરખા
૧૮૧૬	કોરગામ	જનરલસ્ટાનસન-ને-પેરવા	પેરવા

૧૮૧૬	મકવાનપુર	સરેપીડઝોકરલની-ને-ગરખા	ગરખા
૧૮૧૭	મધ્ય હિંદીતાન	ઇંચેજ-ને-પોઠરા	પોઠરા
૧૮૧૭	પુનાપાસેપડકી	ઇંચેજસરદાર એલશીરટન-ને-પેશવા	પેશવા
૧૮૧૭	નાગપુર	જનરલ રોવટન-ને-આપાસોહિખ	આપાસોહિખ
૧૮૧૭	સીતાબાલદીની રુકમી	કપટનશીમરાલડ-ને-આપાસોહિખની ફોજ	ફોજ
૧૮૧૭	જખલપુર	જનરલ હોર્ડિમન-ને-આપાસોહિખ	આપાસોહિખની
૧૮૧૭	માહિંદપુર	સરજોન માલમક-ને-હોલકર	હોલકર
૧૮૧૮	કારેગામ	કપટનરટાનટન-ને-પેશવા	પેશવા
૧૮૧૭	બક્ષદેશમાં પાગામઅ	આરસીબાલડકાઅબલ-ને-નરકાધીપતી	નરકાધીપતી
૧૮૨૪	કુમન્ડાઈ	ઇંચેજ-ને-અલિ	અલિ
૧૮૨૪	રુઝોનના દેવલ ઉપર	ઇંચેજ-ને-થીકીઆ વાંગી	થીકીઆવાંગી
૧૮૨૬	ભરતપુરના ઘેરા	હોર્ડિ કામખરમિઅર-ને-ફર્ડનસાલ	ફર્ડનસાલ
૧૮૩૮	ગીજનીતે કાબુલ	સરજોનસારે-સીકીન-ને-અફઘાન	અફઘાન
૧૮૬૬	પરવાન	સરદોબડુંસેલ-ને-દોરત મહિમઃ	દોરતમહિમઃ

૧૮૪૧	કાલુકાનું બંડ	અફઘાન-ને-પંચેજ	છંદ્રાન્તે
૧૮૪૩	મીઆની	સરઆલસેનેપિઆર-ને-સિંધના અમીર	અમીર
૧૮૪૩	ફેફાલાદ	સરઆલસેનેપીઆર-ને-સિંધના અમીર	અમીર
૧૮૪૩	આહારાજપુર	સરહિંગદ-ને-ખાપુ સીતાવલ્લી	ખાપુસીતાવલ્લી
૧૮૪૩	પનીઆર	જનરલએ-ને-મરેઠા	મરેઠા
૧૮૪૫	મુડકી	સરહિંગદ-ને-શિખ	શિખ
૧૮૪૫	પીરોજશાહ	સરહિંગદ-ને-શિખ	શિખ
૧૮૪૬	અલીવલ	જનરલહાપી રમીય-ને-શિખ	શિખ
૧૮૪૮	સોઆઆન	હાપીરમીય તથા સરહિંગદ-ને-શિખ	શિખ
૧૮૪૮	સરૂમામ	એડવડ તથા કનંજ-ને-લાલાં મુળ રાજ	લાલાં મુળ રાજ
૧૮૪૮	રામનગર	શેરસોગ તથા છત્ર સિંગ-ને-લોડ હયુગદ	લોડ હયુગદ
૧૮૪૯	મીનીઅનવલા	લોડ હયુગદ-ને-શેરસિંગ તથા છત્રસિંગ	શેરસોગ છત્રસિંગ
૧૮૪૯	ગુજરાત	લોડ હયુગદ-નેઅફઘાન તથા સરદાર	અફઘાન

ગુજરાત તથા હિંદુસ્તાનમાં થઈ ગયલા

રાજાઓની વંશાવળી

ચાવડા વંશ

રાજાઓનાં નામ	કઈ સાલમાં ગાદીએ બેઠા	કઈ સાલમાં ગા દી પરથી ઉઠ્યા	કેટલા વર્ષ રાજ કર્યા
ઠાકણશીખરી	૬૯૬	૭૪૬	૫૦
વનરાજ	૭૪૬	૮૦૬	૬૦
ચોગપરાજ	૮૦૬	૮૪૧	૩૫
ખેમરાજ	૮૪૧	૮૬૬	૨૫
ભુવટ કે (પીથુ)	૮૬૬	૮૮૫	૨૯
વિજયસિંગ	૮૮૫	૯૨૦	૨૫
રતનાદીત	૯૨૦	૯૩૫	૧૫
શ્રામતસંગજી	૯૩૫	૯૪૨	૭

સોલંકી વંશ

મુળરાજ	૯૪૨	૯૯૭	૫૫
આમડ	૯૯૭	૧૦૨૬	૨૯
વલ્લભસેન	૧૦૨૬	૧૦૨૬	૦
કુલ્લભસેન	૧૦૨૬	૧૦૩૨	૬
ભીમદેવ	૧૦૩૨	૧૦૭૨	૪૦
કરજી	૧૦૭૨	૧૦૮૪	૧૨

(૫૬)

સિંધરાજાપસિંહ	૧૦૮૪	૧૧૪૩	૫૯
કુમારપાળ	૧૧૪૩	૧૧૭૪	૩૧
અન્નપાળ	૧૧૭૪	૧૧૭૭	૩
ખાળમૂળરાજ	૧૧૭૭	૧૧૭૯	૨
ભોજોભીમદેવ.	૧૧૭૯	૧૨૨૫	૪૬

ગીજતી વંશ

સખકતગીન.	૯૬૨	૯૯૭	૩૫
મહમૂદ.	૯૯૭	૧૦૩૦	૩૩
મસાઉદ.	૧૦૩૦	૧૦૪૦	૧૦
મોદૂદ.	૧૦૪૦	૧૦૪૯	૯
અબુલહુસન.	૧૦૪૯	૧૦૫૧	૨
અબુલસીર	૧૦૫૧	૧૦૫૧	દિવસ ૪૦
સુલતાન.ફરખાદ	૧૦૫૧	૧૦૫૮	૭
ધંધ્રાહીમ.	૧૦૫૮	૧૦૮૯	૩૧
મસાઉદ ખાન્નો.	૧૦૮૯	૧૧૧૪	૨૫
અરસલાન.	૧૧૧૪	૧૧૪૮	૩૪
જહુરામ	૧૧૪૮	૧૧૫૨	૪
ખુશરૂ.	૧૧૫૨	૧૧૫૯	૭
ખુશરૂ મલિક.	૧૧૫૯	૧૧૮૬	૨૭

ગોશીવંશ

ગ્યાસુદ્દીન.	૧૧૮૬	૧૧૮૬	૦
શાહાબુદ્દીન.	૧૧૮૬	૧૨૦૬	૨૦

(૫૭)

મહમદ	૧૨૦૬	૧૨૦૬	૦
અલ્લામ વંશ			
કુતબુદ્દીન	૧૨૦૬	૧૨૧૦	૪
આરામ	૧૨૧૦	૧૨૧૧	૧
અલતમશ	૧૨૧૧	૧૨૩૬	૨૫
રૂકનુદ્દીન.	૧૨૩૬	૧૨૩૬ સાત મહિના	
રજીઆબગમ	૧૨૩૬	૧૨૩૮	૩
મજનુદ્દીન.	૧૨૩૮	૧૨૪૧	૨
અલલાઉદ્દીન મસાઉદ.	૧૨૪૧	૧૨૪૩	૨
નાસરુદ્દીન મહમદ.	૧૨૪૩	૧૨૬૬	૨૩
ગામુદ્દીન સુલખન	૧૨૬૬	૧૨૮૬	૨૦
કુકુબાદ.	૧૨૮૬	૧૨૮૮	૨

ગીલમી અથવા ખીલજી વંશ.

જલાલુદ્દીન.	૧૨૮૮	૧૨૯૫	૭
અલાઉદ્દીન.	૧૨૯૫	૧૩૧૬	૨૧
મલેક કાકુર.	૧૩૧૬	૧૩૧૭	૧
મુબારક	૧૩૧૭	૧૩૨૧	૪
ખુશરૂ	૧૩૨૧	૧૩૨૧ પાંચ મહિના	

તથલખ વંશ

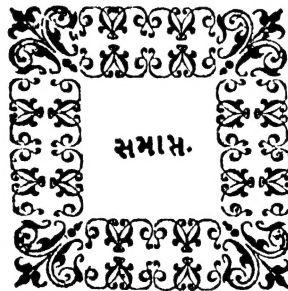
ગામુદ્દીન તથલખ	૧૩૨૧	૧૩૨૫	૪
અથવા શાજીખાન	૦		

(૫૯)

મહમદ તઘલખ			
અથવા ઝુમાખાન	૧૩૨૫	૧૩૫૧	૨૬
ફીરોઝુદ્દીન.	૧૩૫૧	૧૩૮૮	૩૭
અબુબકર.	૧૩૮૮	૧૩૮૯	૧
નાસરુદ્દીન.	૧૩૮૯	૧૩૯૪	૫
મહમદ તઘલખ ખાન.	૧૩૯૪	૧૪૧૨	૧૮

સૈયદ તથા લોદી વંશ.

હાલતખાન.	૧૪૧૨	૧૪૧૪ પંદર મહિના	
ખીજરખાન.	૧૪૧૪	૧૪૨૧	૭
અહિસોલખાન.	૧૪૪૧	૧૪૮૮	૪૭
શીકંદર.	૧૪૮૮	૧૫૧૬	૨૮
ઇબ્રાહિમ.	૧૫૧૬	૧૫૨૬	૧૦

 આગણ્યમાસમા પાનામાં મહિશૈની સાલ બખી છે.
તે ૬૦ સ. ૫૦ સમજી.

